

PİS RƏFTARA DAİR MEDIA MONİTORİNQI HESABAT (2019-2021)

2022

DEMOKRATIYƏ TƏDQIQATÇI İNSTITUTU
IDI
INSTITUTE FOR DEMOCRATIC INITIATIVES

PİS RƏFTARA DAİR
MƏDİA MONİTORİNQİ

HESABAT
(2019-2021)

Müəllif: Arzu Mənəfli
Ekspert: Ələsgər Məmmədli

Baku – 2022

Mündəricat

1. Xülasə	1
2. Giriş	2
3. Metodologiya	3
4. İşgəncə anlayışı və qanunvericilikdə təsviri	4
4.1 Beynəlxalq sənədlərdə işgəncə	4
4.2. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququ	5
4.3 Yerli qanunvericilikdə işgəncə	9
5. İşgəncə ilə bağlı media monitorinqi	12
6. Nəticə	29
7. Təvsiyələr	30

1. Xülasə

Azərbaycanda pis rəftar və işgəncəyə məruz qalmamaq hüququ yalnız yerli qanunvericiliklə deyil, həm də Azərbaycan Respublikasının ratifikasiya etdiyi beynəlxalq sənədlərlə qorunur. Buna baxmayaraq, ölkədə bu sahədə ciddi problemlər var. Hesabatın əsas məqsədi bu problemlərin aşkar edilməsi və qarşısının alınması üçün tövsiyələrin verilməsidir.

Hesabat giriş, metodologiya, yerli və beynəlxalq qanunvericilikdə pis rəftar anlayışı, media monitorinqi, nəticə və tövsiyə hissələrindən ibarətdir. Metodologiyada hansı mənbələrdən istifadə edildiyi, məlumatların hansı üsullarla əldə edildiyi və əldə edilmiş məlumatların təhlil edildiyi qeyd edilir.

Girişdə pis rəftar və işgəncəyə məruz qalmamaq hüququnun anlayışı və əhəmiyyətindən, Azərbaycanda pis rəftar və işgəncəyə məruz qalmamaq hüququnun vəziyyətindən və hesabatı zəruri edən səbəblərdən bəhs edilir.

Qanunvericilik iki hissədən ibarətdir. Beynəlxalq qanunvericilik hissəsində Azərbaycanın qoşulduğu həm universal, həm də regional aktlara nəzər salınıb. İşgəncə və digər pis rəftar hallarının tamamilə qadağan olunduğu və heç bir halda pis rəftara məruz qalmamaq hüququnun məhdudlaşdırılmadığı bu hissədə yer alan bütün sənədlərdə öz əksini tapır. Əlavə olaraq, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin (AİHM) pis rəftar növlərinə verdiyi fərqləndirici açıqlamalar və yerli qanunvericilik aktlarında işgəncə və pis rəftarın yolverilməzliyini təsbit edən normalar öz əksini tapır.

Media monitorinqi hissəsində 2019-2021-ci il tarixlərində media xəbərlərində yayılmış pis rəftar və işgəncə iddiaları təsvir edilib. Monitorinq zamanı müəyyən edilib ki, Azərbaycanda pis rəftar və işgəncəyə məruz qalmamaq hüququ praktikada davamlı olaraq pozulub. Belə ki, vətəndaşların polis bölmələrində təzyiq altında, hədələnərək ifadələrinin alındığı, işgəncələr nəticəsində öldüyü və siyasi görüşlərinə görə pis rəftara məruz qaldığı iddialarına rast gəlinib. Hüquq-mühafizə orqanları isə bir qayda olaraq işgəncə iddialarını təkzib ediblər.

2. Giriş

İşgəncəyə məruz qalmamaq hüququ demokratik cəmiyyətin əsas dəyərlərindən biri və qeyri-şərtsiz insan hüququdur. Bu, mütləq hüququdur və bu qadağa heç bir halda məhdudlaşdırıla bilməz. Qısaca müharibə şəraitində, hər hansısa bir fəvqəladə vəziyyət zamanı və ya daxili çaxnaşma olduğu müddətdə belə pis rəftara və işgəncəyə məruz qalmamaq hüququnun məhdudlaşdırılmasına icazə verilmir.

İnsanların işgəncə və ya pis rəftara məruz qalmamasını təmin etmək üçün dövlətlərin bir sıra pozitiv və neqativ öhdəlikləri var.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının (BMT) İşgəncələrə və digər qəddar, qeyri-insani yaxud ləyaqəti alçaldan davranış və cəza növlərinə qarşı Konvensiyasında iştirakçı dövlətlərin işgəncənin və digər formada pis rəftarın qarşısının alınmasına dair dəqiq öhdəliyi nəzərdə tutulur. Konvensiyanın 2.1-ci maddəsinə əsasən “hər bir iştirakçı dövlət öz yurisdiksiyasında olan hər hansı ərazidə işgəncə hərəkətlərinin qarşısını almaq üçün effektiv qanunvericilik, inzibati, məhkəmə və digər tədbirləri həyata keçirir”. Konvensiyanın 16-cı maddəsinə əsasən isə iştirakçı dövlət (...) digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinin (...) qarşısını almağı öhdəsinə götürür”.¹

BMT-nin İşgəncələrə qarşı Komitəsinin, Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktın İnsan Hüquqları üzrə Komitəsinin və İrqi ayrışdırıcılığın ləğv edilməsi üzrə Komitənin Azərbaycan üzrə Yekun Müşahidələrində² işgəncə probleminin və cəzasızlıq hallarının davamlı müşahidə olunduğu qeyd edilib.

Avropa Şurasının İşgəncələrin qarşısının alınması üzrə Komitəsinin (İQK) 2004-2017-ci illər ərzində ölkəyə etdiyi altı səfər sonunda dərc etdiyi hesabatlarda polis və digər hüquq mühafizə orqanları tərəfindən işgəncə və fiziki zorakılıq davranışlarının digər formalarının tətbiqinin, bütövlükdə hüquq-mühafizə sistemində korrupsiyanın və cəzasızlığın sistemli və kütləvi hal aldığı qeyd edilib.

2021-ci ilin sonuna qədər AİHM Azərbaycana qarşı 44³ işdə İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Konvensiyanın (AİHK) 3-cü maddəsinin pozuntusunu tanıyıb. AİHM 3 dəfə işgəncəyə məruz qalmamaq hüququnun, 29 işdə qeyri-insani və ləyaqəti alçaldan davranışa məruz qalmamaq hüququnun pozulduğu və 24 dəfə effektiv araşdırılma aparılmadığı qənaətinə gəlib⁴.

¹ İşgəncənin Qarşısının Alınması: Milli İnsan Hüquqları Təsisatlarının Fəaliyyətinə dair Bələdçi

² Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İşgəncələrə qarşı Komitəsinin, Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktın İnsan Hüquqları üzrə Komitəsinin və İrqi ayrışdırıcılığın ləğv edilməsi üzrə Komitənin Azərbaycan üzrə Yekun Müşahidələrinin Seçmə Toplusu
<https://azerbaijan.un.org/sites/default/files/2021-01/3.%20Compilation%20of%20Concluding%20Observations%20of%20CAT%2C%20CCPR%20and%20CERD.pdf>

³ <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22respondent%22%3A%22AZE%22%2C%22violation%22%3A%22%7D>

⁴ Overview ECHR 1959-2021, https://www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592021_ENG.pdf

ABŞ Dövlət Departmetinin 2021-ci il insan hüquqlarına dair hesabatında⁵, Azərbaycanda qanunvericilik aktlarında işgəncə və digər pis rəftar növlərinin qadağan olunmasına baxmayaraq, polisin nəzarəti altında şəxslərdən etiraf xarakterli ifadələr almaq üçün işgəncə və digər pis rəftar üsullarından istifadə olunduğu qeyd olunur.

İşgəncə və pis rəftara məruz qalmamaq hüququnun vəziyyəti ilə bağlı bu günə qədər aparılmış hesabatların gəldiyi nəticələrdən və verdiyi tövsiyələrdən görünür ki, bu hüququn təmin edilməsində ciddi problemlər mövcuddur. Bundan başqa, mətbuatda pis rəftar və işgəncə ilə bağlı yayılan xəbərlər mövzunun araşdırılmasını zəruri edir.

3. Metodologiya

Hesabatın hazırlanması zamanı beynəlxalq və yerli qanunvericilik nəzərdən keçirilib, pis rəftar və işgəncəyə məruz qalmamaq hüququnun anlayışı müəyyənləşdirilib.

Praktiki vəziyyətin dəyərləndirilməsi üçün media monitoringi metodundan istifadə edilib. Media monitoringi 2019-cu ilin yanvar ayının 1-dən 2021-ci ilin dekabr ayının 31-nə qədər olan dövrü əhatə edib. Media monitoringi google axtarış sistemində və ayrılıqda “Azadlıq” radiosu, “Meydan TV”, “Toplum TV”, “BBC Azərbaycanca” və s. informasiya resurslarının saytlarında aparılıb. Media monitoringi xüsusi axtarış sözləri (“işgəncə”, “döyüldü”, “pis rəftar” və s.) vasitəsilə aparılıb.

Dataların ümumiləşdirilməsi hissəsində media monitoringi zamanı əldə edilmiş bütün məlumatlardan istifadə oluna bilinməyib. Ancaq, xəbərlər zamanı dəqiq say ilə ifadə olunan məlumatlar statistika hissəsində öz əksini tapıb.

⁵ 2021 Country Reports on Human Rights Practices: Azerbaijan <https://www.state.gov/reports/2021-country-reports-on-human-rights-practices/azerbaijan/>

4. İşgəncə anlayışı və qanunvericilikdə təsviri

4.1 Beynəlxalq sənədlərdə işgəncə

İşgəncənin və pis rəftarın tamamilə qadağan edilməsi və heç bir halda haqq qazandırılmaması bir sıra beynəlxalq və regional sənədlərdə öz əksini tapıb.

BMT-nin Baş Məclisinin 1948-ci ildə qəbul etdiyi İnsan hüquqları haqqında Ümumdünya Bəyannaməsinin 5-ci maddəsində bildirilir ki, “Heç kəs işgəncəyə, yaxud qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəzaya məruz qala bilməz”.

İşgəncələrə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza növlərinə qarşı BMT Konvensiyasına əsasən “işgəncə” anlayışının bəzi əsas əlamətləri var. Bunlar aşağıdakılardır:

- fiziki və ya mənəvi cəhətdən güclü ağrı və ya əzaba⁶ səbəb olmalıdır;
- dövlətin vəzifəli şəxsi və ya rəsmi şəxs qismində hərəkət edən şəxs tərəfindən və ya onun təhriki ilə, yaxud xəbərdar olması və ya susmaqla razılaşması ilə edilməlidir;
- məqsədi olmalıdır;
 - hər hansı şəxsdən və ya üçüncü şəxsdən məlumatlar və ya etiraflar almaq;
 - şəxsin özünün və ya üçüncü şəxsin etdiyi və ya etməkdə şübhəli bilindiği hərəkətə görə onu cəzalandırmaq;
 - onu və ya üçüncü şəxsi qorxutmaq və ya məcbur etmək;
 - istənilən xarakterli ayırı-seçkiliyə əsaslanan hər hansı səbəbə görə.

İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəzaya qarşı Konvensiyanın 2-ci maddəsinə görə, istər müharibə vəziyyəti, istərsə də müharibə təhlükəsi, daxili siyasi qeyri-sabitlik və ya hər hansı digər ictimai fəvqəladə vəziyyət olsun, heç bir istisna hal işgəncəyə bəraət qazandıra bilməz. Sözügedən maddənin 3-cü bəndində qeyd olunub ki, yuxarı vəzifəli şəxsin və ya dövlət orqanının əmri işgəncəyə bəraət qazandıra bilməz.

İşgəncələr Əleyhinə Komitədə verilmiş “işgəncə” anlayışında da işgəncəni təşkil edən üç əsas element sadalanır:

- mənəvi və ya fiziki cəhətdən güclü ağrı və ya əzab vermə;
- dövlət orqanlarının razılığı və ya göz yumması ilə ağrı və ya əzab vermə;
- məlumat əldə etmə, cəzalandırma və ya qorxutma kimi konkret məqsədlə ağrı və ya əzab vermə.

İşgəncə mənəvi və ya fiziki ola və aşağıdakılar da daxil olmaqla müxtəlif formalarda verilə bilər: *elektrik şokları, ayağın altına zərbələr endirmə, ağırlı pozalarda saxlama, döymə,*

⁶ Qeyd: Qanuni sanksiyalardan irəli gələn, onlara xas olan və ya onlardan törəyən ağrı və ya əzab bu anlayışa daxil deyil.

zorlama, boğma, siqaretlə yandırma, qidadan, yuxudan və ünsiyyətdən məhrum etmə, qorxutma, edamı imitasiya etmə...

Bundan başqa, AİHK-in 3-cü maddəsində heç kəsin işgəncəyə, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftara və ya cəzaya məruz qalmamalı olduğu vurğulanıb.

İşgəncənin qadağan olunması hüququ mütləqdir və istər müharibə, istərsə də sülh dövründə qadağan edilib. Bu qadağa İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəzaya qarşı Konvensiyada və Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasında öz əksini tapıb.

AİHK-in 15-ci maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən qanuni müharibə əməliyyatları nəticəsində ölüm halları istisna olmaqla iştirakçı dövlətlər heç bir halda vətəndaşların işgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftara məruz qalmamaq hüququ barədə öhdəlikdən geri çəkilmə bilməz.

Avropa Penitensiar Qaydalarının⁷ 64-cü maddəsinə əsasən penitensiar müəssisənin işçi heyəti özünümüdafiə, qaçışa cəhd və ya qanunla müəyyən olunmuş qaydaya fəal, yaxud passiv fiziki müqavimət göstərmə halları istisna olmaqla, məhbuslara qarşı güc tətbiq etməməlidir. Eyni zamanda, bu, son vasitə olmalıdır. Gücün tətbiq edilmə dairəsi və müddəti zəruri və minimal olmalıdır.

Sözügedən Qaydaların 70-ci maddəsində qeyd edilir ki, məhbuslar ayrı-ayrılıqda və yaxud qrup şəklində penitensiar müəssisənin rəisinə və ya digər səlahiyyətli qurumlara müraciət və şikayətlərini bildirmək üçün geniş imkanlara malik olmalıdırlar. Eyni zamanda, səlahiyyətli qurum məhbusların hüquqlarının pozulması ehtimalı ilə əlaqədar onların qohumlarının yazılı qaydada göndərdikləri bütün şikayətləri qəbul etməlidir. Şikayət və yaxud müraciət təmin edilməyibsə, onun səbəbləri məhbusun nəzərinə çatdırılmalıdır, məhbusun bu qərardan müstəqil quruma şikayət etmək hüququ var. Mediasiya münasibdirsə, ilk növbədə onu tətbiq etmək lazımdır. Ən əsası məhbuslar müraciət və şikayətlərinə görə cəzalandırılmamalıdırlar.

4.2. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququ⁸

Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının üçüncü maddəsi üzrə bələdçidən tərcümə

Konvensiyanın 3-cü maddəsinə əsasən dövlətin bir sıra pozitiv öhdəlikləri var:

- pis rəftara məruz qalmaqdan qorunmaq üçün qanunvericilik və tənzimləyici baza yaratmaq;
- şəxsləri pis rəftara məruz qalmaqdan qorumaq üçün dəqiq müəyyən edilmiş hallarda əməliyyati tədbirləri həyata keçirmək;

⁷ Avropa Penitensiar Qaydaları <https://justice.gov.az/categories/103>

⁸ Guide on Article 3 of the European Convention on Human Rights
https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_3_ENG.pdf

- pis rəftarın tətbiq edilməsi ilə bağlı mübahisəli iddialar üzrə effektiv araşdırma aparmaq.

Qeyd olunan pozitiv öhdəliklərin ilk iki aspekti “substantiv” kimi təsnif edilir, üçüncü aspekt isə dövlətin prosessual öhdəliyinə aiddir⁹.

Rəftarın pis rəftar sayılması üçün minimum şiddət səviyyəsi tələb olunur. Bu səviyyənin qiymətləndirilməsi nisbidir və işin bütün hallarından asılıdır¹⁰:

- Rəftarın müddəti;
- Rəftarın insanlara fiziki və ya psixoloji təsiri;
- Qurbanın cinsi, yaşı, sağlamlıq vəziyyəti və s.

Nəzərə alınan digər amillərə aiddir:

- Pis rəftarın tətbiq edilmə məqsədi, niyyəti;
- Pis rəftarın tətbiq edildiyi kontekst;
- Qurbanın həssas vəziyyətdə olub-olmaması¹¹.

Qeyd: Şəxs azadlıqdan məhrum edildikdə, hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları tərəfindən şəxsiyyətinə qarşı insan ləyaqətini alçaldan hər hansı davranışa məruz qaldıqda, bu, Konvensiyanın 3-cü maddəsinin pozulması sayılır¹².

AİHM aşağıdakı hallarda rəftarın “**isgəncə**” olduğunu müəyyən edib:

- etiraf almaq üçün polis nəzarətində olarkən şəxs dövlət agentləri tərəfindən soyundurulub, əlləri arxada bağlanılıb və qollarından asılıb. (“Fələstin asması”)¹³;
- həbsdə olarkən ərizəçi zorlanıb və bir sıra digər fiziki və psixoloji pis rəftar aktlarına məruz qalıb¹⁴;
- sənədsiz immiqrant, nəzarətçisi tərəfindən zorlanıb¹⁵;
- etiraflarını almaq məqsədilə ərizəçilər yuxudan məhrum edilib, “Fələstin asması” və “falaka”ya məruz qalıb, üzərlərinə su püskürdülüb, həbsdə olarkən bir neçə gün ərzində döyülüb¹⁶;
- aclıq aksiyası keçirən məhbus, tibbi zərurət olmamasına baxmayaraq, qandal, ağız genişləndirici, yemək kanalına daxil edilmiş xüsusi rezin boru vasitəsilə və

⁹ X və Digərləri Bolqarıstana qarşı, 2021, § 178

¹⁰ Muršić Xorvatiyaya qarşı, 2016, § 97

¹¹ Xlaifiya və başqaları İtaliyaya qarşı, 2016, § 160

¹² Bouyid Belçikaya qarşı, 2015, §§ 100-101

¹³ Aksoy Türkiyəyə qarşı, 1996, § 64

¹⁴ Aydın Türkiyəyə qarşı, 1997, §§ 83-87

Maslova və Nalbandov Rusiyaya qarşı, 2008, § 108

¹⁵ Zontul Yunanıstana qarşı, 2012, § 92,

¹⁶ Batı və Başqaları Türkiyəyə qarşı, 2004, § 110 və §. § 122-124

müqavimət göstərildiyi təqdirdə güc tətbiq etməklə qida qəbul etməyə məcbur edilib.¹⁷

- “Məhkəmədən kənar ekstradisiya” çərçivəsində ərizəçidən məlumat almaq, onu cəzalandırmaq və ya təhdid etmək məqsədilə ərizəçinin qəsdən və planlı şəkildə əlləri qandallanıb, başına torba keçirilib, zorla soyundurulub, heç bir tibbi tələb olmadan ərizəçiyə şam qoyulub¹⁸;
- ərizəçinin qohumu polis əməkdaşları tərəfindən şiddətlə döyülərək öldürülüb¹⁹;
- ərizəçi, polis tərəfindən tutulmuş mülki şəxslər tərəfindən ölümcül döyülüb²⁰.

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi aşağıdakı hallarda rəftarın və ya cəzanın **“qeyri-insani”**²¹ olduğunu müəyyən edib:

- həbsdə olarkən polis əməkdaşı tərəfindən işgəncə ilə hədələnmə²²;
- xarici dövlətə təhvil verilib edam olunma qorxusuna məruz qalma²³;
- ərizəçi əvvəl pis rəftara məruz qalıb, daha sonra işgəncəyə məruz qalma ehtimalı ilə tamamilə təcrid olunmuş vəziyyətdə ağır həbsxana şəraitlərində saxlanılıb²⁴;
- Ərizəçilərin evləri və əmlakı dövlət təhlükəsizlik qurumunun əməkdaşları tərəfindən qəsdən dağıdılıb, ərizəçilər yaşamaq üçün vasitələrdən məhrum edilib və kəndlərini tərk etməyə məcbur edilib²⁵;
- qohumunun itkin düşməsi səbəbindən ərizəçi uzun müddət davam edən qeyri-müəyyənlik və təşviş hisslərindən əziyyət çəkib²⁶;
- ərizəçi bir neçə qohumunun və qonşusunun qanunsuz öldürülməsinin və daha sonra dövlət qurumlarının bu hadisələrə qeyri-adekvat və səmərəsiz reaksiyasının şahidi olub²⁷;
- səhhətində problem olan çağırışçı əsgərə həddən artıq fiziki əmək cəzası verilib²⁸.

¹⁷ Nevmerjitski Ukraynaya qarşı, 2005, § 98

¹⁸ El-Masri Makedoniya keçmiş Yuqoslaviya Respublikasına qarşı [GC], 2012, § 205

¹⁹ Satıbalova və başqaları Rusiyaya qarşı, 2020, § 76

²⁰ Lutsenko və Verbitski Ukraynaya qarşı, 2021, §§ 79-80

²¹ Pis rəftar ilə işgəncəni fərqləndirən əsas amil intensivlik dərəcəsidir. bax: İrlandiya Birləşmiş Krallığa qarşı 1978, § 167

²² Gäfgen Almaniya qarşı [GC], 2010, §§ 91 və 101-108

²³ Al-Saadoon və Mufdhi Birləşmiş Krallığa qarşı, 2010, §§ 137 və 144

²⁴ Al Nashiri Rumıniyaya qarşı, 2018, § 675

²⁵ Selçuk və Asker Türkiyəyə qarşı, 1998, § 77;

Həsən İlhan Türkiyəyə qarşı, 2004, § 108

²⁶ Orhan Türkiyəyə qarşı, 2002, § 360

²⁷ Musayev və başqaları Rusiyaya qarşı, 2007, § 169,

- ərizəçi pis şəraitdə və çox məhdud rejimdə ömürlük həbs cəzası çəkib²⁹.

AİHM qeyd edir ki, rəftar insanın şəxsiyyətini alçaltdıqda, insan ləyaqətinə hörmət göstərmədikdə və ya onun mənəvi və ya fiziki müqavimətini sındıracaq qədər insanda qorxu, əzab və ya alçalma hissləri oyatdıqda həmin rəftar “**ləyaqəti alçaldan**” sayılır. Məhkəmə aşağıdakı hallarda rəftarın “**ləyaqəti alçaldan**” olduğunu müəyyənləşdirib:

- ağır əliliyi olan şəxs qeyri-münasib şəraitdə, dondurucu dərəcədə soyuqda saxlanılıb, çarpayısının materialı çox sərt və onun üçün əlçatmaz olması səbəbindən bədənində yaraların əmələ gəlməsi riski ilə üzləşib, çox böyük çətinliklə tualetə gedə və ya təmizliyi saxlaya bilib³⁰;
- beldən aşağı iflic olan ərizəçi öz kamerasını tərk edə və ya həbsxanada müstəqil hərəkət edə bilməyib³¹;
- heç bir hüquqi əsas olmadan ərizəçilərin saçları həbsxana rəhbərliyi tərəfindən zorla qırılıb³²;
- heç bir hüquqi və ya digər əsas olmadan ərizəçinin həbsindən beş ay sonra da müsadirə olunmuş eynəkləri ona qaytarılmayıb³³;
- himayəçisi yanında olmayan əcnəbi yetkinlik yaşına çatmayan şəxs dövlət orqanlarının məhkəmə qərarını icra etməməsi səbəbindən gecəqonduda, pis şəraitdə yaşamağı olub³⁴;
- evlərində axtarış apararkən ərizəçilərə zərurət olmadan zor tətbiq edilib³⁵;
- ərizəçiyə məhkəmə tərəfindən fiziki cəza verilib³⁶;
- dövlət qurumları valideynlərinin həbsinin şahidi olan on iki yaşlı uşağa qəyyumun olub-olmadığını müəyyənləşdirməyib və valideynlərinin polisdə saxlandığı barədə uşağın məlumatlandırılmasını təmin etməyib³⁷;
- ərizəçi uzun müddət həbsxanada həddindən artıq sıx və antisanitar şəraitdə saxlanılıb³⁸;
- ərizəçi qeyri-münasib tərzdə soyundurulub və üstü axtarılıb, eyni zamanda ərizəçinin ləyaqətini alçalatan ifadələr işlədilib³⁹;

²⁸ Çember Rusiyaya qarşı, 2008-ci il, § 57

²⁹ Simeonovi Bolqarıstana qarşı, 2017, § 90

³⁰ Price Birləşmiş Krallığa qarşı, 2001, § 30

³¹ Vinsent Fransaya qarşı, 2006, §§ 101-103

³² Yankov Bolqarıstana qarşı, 2003, §§ 120-121

³³ Slyusarev Rusiyaya qarşı, 2010, § 44

³⁴ Khan Fransaya qarşı, 2019, §§ 94-95

³⁵ İlievi və Qançevi Bolqarıstana qarşı, 2021, §§ 56-57

³⁶ Tyrer Birləşmiş Krallığa qarşı, 1978, § 35

³⁷ İoan Pop və başqaları Rumıniyaya qarşı, 2016, § 65

³⁸ Kalaşnikov Rusiyaya qarşı, 2002, § 102

- ərizəçi qadın həbsxana məmurunun qarşısında soyundurulub, həbsxana gözətçiləri onun cinsi orqanlarını, eləcə də qəbul etdiyi yeməkləri əlcəksiz yoxlayıblar⁴⁰;
- sığınacaq üçün müraciət edən şəxs inzibati tədbir tətbiq olunana qədər polis binasında üç ay müddətində, heç bir asudə fəaliyyətlə məşğul olmaq imkanı olmadan və lazımi yemək verilmədən saxlanılıb⁴¹;
- sığınacaq üçün cavab gözlənilən müddətdə ərizəçilər hava limanının tranzit zonasında, uzun müddət qalmaq üçün uyğun olmayan qeyri-adekvat şəraitdə saxlanılıb⁴²;
- inzibati gecikmələr səbəbilə sığınacaq üçün müraciət edən ərizəçi bir neçə ay müddətində qanunun nəzərdə tutduğu dəstəyi ala bilmədən yoxsulluq vəziyyətində yaşayıb⁴³;
- iyirmi yeddi LGBT (Lezbiyan, Gey, Biseksual və Transseksual (Transgender)) fəali aksiya zamanı əks nümayişçilərin dəstəsi tərəfindən şiddətli şifahi təhqirə və arasıra fiziki hücumlara məruz qalıb və əvvəlcədən vəd edilmiş polis mühafizəsi vaxtında və ya lazımi səviyyədə təmin edilməyib⁴⁴;
- səhiyyə mütəxəssislərinin genetik testlərin cavabını təqdim etməkdə gecikməsi nəticəsində hamilə olan ərizəçi dölnünün sağlamlığı ilə bağlı altı həftəlik ağırlı qeyri-müəyyənliyə dözməli olub, müayinənin nəticələrini alanda artıq hamiləliyi davam etdirmək və ya qanuni aborta müraciət etmək haqda qərar vermək üçün çox gec olub⁴⁵.

4.3 Yerli qanunvericilikdə işgəncə

*Konstitusiyaya*⁴⁶

Azərbaycan Respublikasının (AR) Konstitusiyasının 46-cı maddəsi hər kəsin şərəf və ləyaqətini müdafiə edir və işgəncə və əzab vermə, insan ləyaqətini alçaldan rəftar və ya cəzanı tamamilə qadağan edir.

*Cinayət Məcəlləsi (CM)*⁴⁷

³⁹ İvançuk Polşaya qarşı, 2001, § 59

⁴⁰ Valaşinas Litvaya qarşı, 2001, § 117

⁴¹ Tabesh Yunanıstana qarşı, 2009, §§ 38-44

⁴² Z.A. və digərləri Rusiyaya qarşı, 2019, § 195

⁴³ NH və Digərləri Fransaya qarşı, 2020, § 184

⁴⁴ Qadınların Təşəbbüslərini Dəstəkləyən Qrup və Digərləri Gürcüstana qarşı, 2021 § 60

⁴⁵ RR Polşaya qarşı, 2011, § 159

⁴⁶ Azərbaycan Respublikasının Qanunu <https://e-qanun.az/framework/897>

⁴⁷ Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsi <http://www.e-qanun.az/framework/46947>

CM-nin 4-cü maddəsinə əsasən Cinayət Məcəlləsi və cinayət məsuliyyəti humanizm prinsipinə əsaslanır, yəni cinayət törətmiş şəxsə tətbiq edilən cəza heç bir halda işgəncə və ləyaqəti alçaldan xarakter daşıya bilməz.

Məcəllənin 293-cü maddəsinin qeyd hissəsində “işgəncə” anlayışına tərif verilir. Beləliklə, işgəncə dedikdə, fiziki ağrı və ya psixi iztirab vermə nəzərdə tutulur. Qeydə əsasən işgəncə məlumat və ya etiraf almaq, qorxutmaq, cəzalandırmaq, iradəsi əleyhinə hər hansı əməli törətməyə məcbur etmək məqsədilə və ya ayrı-seçkiliyə əsaslanan hər hansı səbəbdən edilməlidir.

Cinayət Məcəlləsinin 133-cü maddəsi əzab verməni, 113, 115, 293 və 329-cu maddələri isə işgəncəni qadağan edir. CM-ə əsasən əzab vermə anlayışı “mütəmadi olaraq döyməklə və ya sair zorakı hərəkətlərlə güclü fiziki ağrı və ya psixi iztirablar verən” hərəkətləri əhatə edir.

CM-nin 113-cü maddəsi tutulmuş və ya azadlığı başqa cür məhdudlaşdırılmış şəxslərə qarşı işgəncə verməni qadağan edir.

Məcəllənin 115-ci maddəsi isə əsirlərə qarşı işgəncə, qəddar və ya qeyri-insani rəftar və ya onların üzərində tibbi, bioloji və başqa tədqiqatlar aparmanı, o cümlədən daxili orqanları köçürmə üçün çıxarma və ya sipər kimi istifadə etməni qadağan edir.

CM-nin 293-cü maddəsi isə xidmət öhdəliklərini yerinə yetirən vəzifəli şəxslərin təhriki, razılığı ilə şəxslərə qarşı qəddar, qeyri-insani, ləyaqəti alçaldan rəftar və cəzanın tətbiqini qadağan edir.

Məcəllənin 329-cu maddəsi hərbi xidmət zamanı rəisin öz tabeliyində olan hərbi qulluqçuya qarşı zor tətbiq etməsini və işgəncəni qadağan edilir.

Cinayət-Prosessual Məcəlləsi (CPM)⁴⁸

Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (CPM) 13-cü maddəsi cinayət təqibi gedişində insan ləyaqətini alçaldan rəftar və cəzanın tətbiqini, eyni zamanda insan ləyaqətini alçaldan şəraitdə saxlanılmanı qadağan edir. Məcəllənin 15.2-ci maddəsi bir sıra pis rəftar hallarının siyahısını təqdim edir:

- işgəncə, fiziki və psixi zorakılıq, digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və cəzalar;
- zorakılıq, hədə-qorxu, aldatma yolu ilə ifadə almaq;
- tibbi preparatlardan istifadə etmək, aclığa, hipnoza məruz qoymaq, tibbi yardımdan məhrum etmək, uzun sürən və ya kəskin fiziki iztirabla, yaxud səhhətin müvəqqəti pozulması ilə müşayiət olunan eksperimentlərə və ya digər prosessual hərəkətlərə cəlb etmək.

⁴⁸ Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsi <https://e-qanun.az/framework/46950>

CPM-in 125-ci maddəsi də yuxardakı üsullarla əldə edilən məlumatların cinayət işi üçün sübut kimi qəbul edilməsinə yol vermir.

“Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Qanun⁴⁹

Qanunun 15.1.4 və 27-ci maddələri tutulmuş və ya həbs edilmiş şəxslərin işgəncəyə və qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftara və ya cəzaya məruz qalmamaq və insan ləyaqətini alçaldan şəraitdə saxlanılmamaq hüquqlarını təsbit edir.

Qanunun 18-ci maddəsinə əsasən tutulmuş və ya həbs edilmiş şəxslərin yerli və beynəlxalq səlahiyyətli şəxslərə və qurumlara⁵⁰ ünvanladığıları təkliflər, ərizələr və şikayətlər təxirə salınmadan və senzuradan keçirilmədən göndərilir və şəxslər müraciət və ya şikayət göndərdiklərinə görə hər hansı şəkildə təqib edilə bilməzlər.

22.1 və 22.3-cü maddələr tutulmuş və ya həbs edilmiş şəxslərin həbs yerlərinə qəbul edildikdən dərhal sonra aparılan tibbi müayinə proseduru təsbit edir. Müşahidə olunan bədən xəsarətləri və şikayətlər həbs yerinin müdiriyyəti tərəfindən qeydiyyatla alınmalı və müvafiq araşdırma aparılması üçün dərhal ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndəriləlidir.

“Polis haqqında” Qanun⁵¹

Bu qanun polisin insan ləyaqətini alçaldan şəkildə rəftar etməsinin yolverilməzliyini vurğulayır. Qanunun 5-ci maddəsinə görə, cinayət törədən və ya törətməkdə şübhələndirilən şəxsləri məlumat verməyə və ya etiraf etməyə məcbur etmək üçün onları və digər şəxsləri hədələmək, işgəncəyə məruz qoymaq, onlara hər hansı fiziki və ya mənəvi təsir göstərmək qadağandır.

“Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında” Qanun⁵²

Bu qanuna əsasən əməliyyat-axtarış fəaliyyətini həyata keçirən orqanlara⁵³ insanların həyatını, sağlamlığını, qanuni mənafelərini təhlükə altına alan hərəkətlərə yol vermək, zor işlətmək, hədələmək və şantaj etmək qadağan olunur.

⁴⁹ “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu <https://e-qanun.az/framework/23933>

⁵⁰ Yerli və beynəlxalq səlahiyyətli şəxslərə və qurumlara - müstəntiq, ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror, məhkəmə, həbs yerinin fəaliyyətinə nəzarətə həyata keçirən orqanlar, Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman), BMT-nin insan hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsi ilə məşğul olan qurumlar, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi və ya İşgəncənin və qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftarın və ya cəzanın qarşısının alınması üzrə Avropa Komitəsi

⁵¹ “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu <https://e-qanun.az/framework/2937>

⁵² “Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti” haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu <https://e-qanun.az/framework/2938>

⁵³ orqanların siyahısı - cinayət-prosessual qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş təhqiqat orqanları, korrupsiya ilə bağlı cinayətlər üzrə isə korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində ixtisaslaşmış prokurorluq orqanları

Həbs yerlərinin daxili intizam Qaydalarının təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı⁵⁴

Həbs yerlərinin daxili intizam Qaydalarının təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarında da “Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında” Qanunun pis rəftarın yolverilməziliyi və müraciət prosedurundan bəhs edən 15.1.4, 18 və 27-ci maddələri yenidən öz əksini tapır.

Eyni zamanda, “Polis orqanlarının müvəqqəti saxlama yerlərində saxlanılan şəxslərin mühafizəsi və müşayiəti qaydalarına dair təlimat”ın təsdiq edilməsi haqqında Daxili İşlər Nazirliyinin Kollegiyasının Qərarında⁵⁵, “Həbs edilmiş şəxslərin və məhkumların müşayiət edilməsi qaydaları haqqında təlimat”ın təsdiq edilməsi barədə Ədliyyə Nazirliyinin Kollegiyasının Qərarında⁵⁶ və Ədliyyə Nazirliyi Kollegiyasının 2011-ci il 29 dekabr tarixli 7-N nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Cəzaçəkmə müəssisələrinin Daxili İntizam Qaydalarında”⁵⁷ da vurğulanır ki, tutulmuş və ya həbs edilmiş şəxslər işgəncə və ya digər qəddar, qeyri-insani yaxud ləyaqəti alçaldan rəftara, cəzaya məruz qala, insan ləyaqətini alçaldan şəraitdə saxlanıla, havası dəyişilməyən və işıqlandırılmayan şəraitdə daşına bilməzlər.

5. İşgəncə ilə bağlı media monitoringi

Monitoring 2019-2021-ci il tarixlərində mediada öz əksini tapmış pis rəftar və işgəncə iddialarını əhatə edir. Media monitoringi zamanı Google axtarış sistemində axtarış aparılıb, “Azadlıq” radiosu, “BBC Azərbaycanca”, “Toplum TV”, “Meydan TV” və s. xəbər saytlarına baxış keçirilib.

2021

2021-ci illə bağlı qısa məlumat:

2021-ci il üzrə aparılan media monitoringi nəticəsində mediada 37 pis rəftar iddiasına rast gəlinib. Qurbanlardan 4-nün ($\cong 10,8\%$) işgəncə nəticəsində öldüyü iddia olunur. Bu iddialardan 6-ı ($\cong 16,2\%$) əvvəlki illərdə, 31-i ($\cong 83,8\%$) isə 2021-ci ildə baş verən pis rəftar hərəkətləri ilə bağlı olub. Bu rəftarlardan 11-nin ($\cong 29,7\%$) ictimai və ya şəxsi yerlərdə, 26-nın ($\cong 70,3\%$) aktiv dövlət nəzarəti olan yerlərdə (polis idarəsi, cəzaçəkmə müəssisəsi, Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsi, rayon polis şöbəsinin müvəqqəti saxlama yeri,

⁵⁴ Həbs yerlərinin daxili intizam Qaydalarının təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı <https://e-qanun.az/framework/33805>

⁵⁵ “Polis orqanlarının müvəqqəti saxlama yerlərində saxlanılan şəxslərin mühafizəsi və müşayiəti qaydalarına dair Təlimat”ın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Kollegiyasının Qərarı <https://e-qanun.az/framework/25287>

⁵⁶ “Həbs edilmiş şəxslərin və məhkumların müşayiət edilməsi qaydaları haqqında Təlimat”ın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi Kollegiyasının Qərarı <https://e-qanun.az/framework/25284>

⁵⁷ Ədliyyə Nazirliyi üzrə bəzi normativ sənədlərin təkmilləşdirilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinin Kollegiyasının 29.12.2011-ci il tarixli, №7-N Qərarı <https://e-qanun.az/framework/23011>

inzibati həbs olunanların saxlanma məntəqəsi, keçmiş Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin istintaq təcridxanası) baş verdiyi iddia olunur. İddia olunan pis rəftar motivlərinə aşağıdakılar daxildir:

- aksiyada iştirak;
- karantin qaydalarını pozmaq;
- vəkil müdafiəsindən imtina barədə ərizəni imzalamağa məcbur etmək;
- polis barədə şikayətdən imtinaya məcbur etmək;
- AXCP sədri Əli Kərimlinin əleyhinə ifadə verməyə məcbur etmək;
- saxta ifadəyə imza atdırmaq;
- iş başında polisi videoya çəkmək.

2021-ci illə bağlı ətraflı məlumat:

Yanvar

13 yanvar 2021-ci ildə “Günün Səsi”⁵⁸ xəbər saytının verdiyi məlumata görə, Ədliyyə Nazirliyinin 13 sayılı Cəzaçəkmə Müəssisəsində məhkumlardan biri işgəncə nəticəsində vəfat edib. Verilən məlumata əsasən Gəncə sakini olan *Röyal* adlı məhkum bir neçə gündür ki, cərimə təcridxanasında saxlanılırmış və hər gün mütəmadi olaraq döyülürmüş.

Fevral

6 fevral 2021-ci il tarixində *Nizami Orucov* adlı “Facebook” istifadəçisi “Facebook”da⁵⁹ 20 yanvar işə gedərkən karantin qaydalarını pozaraq maska istifadə etmədiyi üçün polis tərəfindən zorakılığa məruz qaldığını bildirib. Məlumata əsasən polis vətəndaşı şöbəyə aparmaq üçün maşına oturmasını istəyib, vətəndaş buna qarşı çıxdıqda isə ona zor tətbiq edilib. Vətəndaşın iddiasına görə, bölmədə onu otağa salıb 4-5 nəfər döyüb və atasını təhqir ediblər, daha sonra zorla ifadə verdirib və hədələyiblər ki, məhkəmədə də saxta ifadəni təsdiqləyəcəksən. Vətəndaş bildirir ki, məhkəmədə aldığı xəsarətlərlə bağlı ekspertiza tələb etməsinə baxmayaraq, tələbi yerinə yetirilməyib və 10 gün inzibati həbs cəzası alıb.

Mart

“Toplum TV”⁶⁰ nin 9 mart 2021-ci il tarixində yayımladığı xəbərdə 8 martda qadın qətlərinə etiraz etmək üçün yürüş keçirən 25 feminist fəalın polis tərəfindən saxlandıkları və bəzilərinin bölmədə pis rəftara məruz qaldığı bildirilir. İctimai fəal *Rəbiyyə Məmmədova* sosial media hesabında polis zorakılığına məruz qaldığını və aldığı xəsarətlər nəticəsində ona sol qolunun əzilməsi, qırtlaq travması, sağ qulağın zədəsi və qismən eşitməni itirməsi

⁵⁸ “13 -cü ”zon”da müəmmalı məhbus ölümü - İşgəncə İddialarını Penitensiar Xidmət təkzib edir”, “gununsesi.info”, <https://www.gununsesi.info/13-cu-zonda-mu%C9%99ammali-m%C9%99hbus-olumu/>, Əldə edildi 17 may 2022

⁵⁹ <https://www.facebook.com/groups/254738361345933/posts/1992826117537140/>, Əldə edildi 17 May 2022

⁶⁰ “Polisə aparılan feministlər: "Təhqir edir, işgəncə verirdilər" “Toplum TV” <https://toplum.tv/sosial/polise-aparilan-feministler-tehqir-edir-igence-verirdiler>; Əldə edildi 17 may 2022

diaqnozu qoyulduğunu bildirib. Aksiya iştirakçısı *İzolda Ağayeva* və *Jalə Bayramova* da polis tərəfindən zorakılığa məruz qaldığını və təhqir olunduğunu bildirib.

Əfv sərəncamından sonra azadlığa çıxmış keçmiş məhbuslar “*gununsesi.info*” saytına 22 mart 2021-ci il tarixində verdiyi müsahibədə bildiriblər ki, 16 saylı Cəzaçəkmə Müəssisəsinin rəis müavini Emin Eminəliyev *məhkumlara* işgəncə verir.⁶¹ Məhkumlar onun bu hərəkətindən şikayət etdiklərini, amma şikayətlərinə əhəmiyyət verilmədiyini də əlavə edib.

Aprel

9 aprel 2021-ci ildə “Kanal Turan”ın “Facebook” səhifəsində yayılan videoda⁶² *Balakən rayon sakini* polis rəisinin müavini Elxan Zamanov tərəfindən döyüldüyünü, onu zorla maşına mindirmək istədiklərini, mindirə bilmədikdə isə polis məmurunun onun ayağının üstündən maşınla keçdiyini bildirib. Təzyiq səbəbi kimi rayon sakini polisin onu şikayətini geri götürməyə məcbur etmək istəməsinin olduğunu deyib.

May

30 may 2021-ci ildə “Kanal Turan”ın “Facebook” səhifəsində yayılan videogörüntüdə vətəndaş *Yaşar Ramazanovun* Tovuz rayon Polis Şöbəsində işgəncələr nəticəsində öldürüldüyü iddia olunur.⁶³ Daxili İşlər Nazirliyi Mətbuat Xidmətinin şöbə rəisi, polis mayoru Elşad Hacıyev isə “*report.az*” xəbər saytına verdiyi məlumatda bu iddianı təkzib edib, vətəndaşın əvvəllər də qaraciyər serrozu və hepatit C kimi ağır xəstəliklərdən əziyyət çəkdiyini, istintaq təcridxanasında yığılaraq qəfil halının pisləşdiyini və dörd gün sonra xəstəxanada beyinə qansızma ilə müşayiət olunan beyindəxili təzyiq diaqnozu ilə öldüyünü bildirib⁶⁴.

“Azadlıq” radiosu⁶⁵ nun 31 may 2021-ci ildə yaydığı məlumata əsasən dövlət çevrilişinə cəhd və başqa ağır ittihamlarla 13 ildən artıq həbsdə saxlanmış *Səid Dadaşbəyli* və daha dörd nəfər Baş prokuror Kamran Əliyevə müraciət edərək həbsdə olan MTN generalı Mövlam Şixəliyevin işi üzrə zərərçəkmiş qismində tanınmalarını istəyiblər. Vətəndaşlar istintaq dövründə işgəncəyə məruz qaldıklarını, onlara verilən işgəncələrə Şixəliyevin özünün birbaşa rəhbərlik etdiyini və ya baş verənlərdən xəbərdar olduğunu bildiriblər. Vətəndaşlar Emin Məmmədov adlı şəxsin məhz bu işgəncələr nəticəsində öldüyünü də əlavə ediblər.

⁶¹ “16 saylı Cəzaçəkmə Müəssisəsində nə baş verir?”, “*gununsesi.info*”, <https://www.gununsesi.info/16-sayli-c%C9%99zac%C9%99km%C9%99-mu%C9%99sis%C9%99sind%C9%99-n%C9%99-bas-verir/>, Əldə edildi 17 may 2022

⁶² “Kanal Turan” “Facebook” səhifəsi, <https://www.facebook.com/turantvkanal/videos/1193332134435339>, Əldə edildi 17 May 2022

⁶³ “Kanal Turan” “Facebook” səhifəsi, <https://www.facebook.com/turantvkanal/posts/4260103234010756>, Əldə edildi 17 May 2022

⁶⁴ “DİN: Tovuz sakininin polis şöbəsində öldürülməsi iddiaları əsassızdır”, “*report.az*”, <https://report.az/hadise/din-vetendasin-polis-sobesinde-doyulerek-oldurulmesile-bagli-iddialar-heqiqeti-eks-etdirmir/>, Əldə edildi 17 May 2022

⁶⁵ “Səid Dadaşbəylinin dəstəsi' generalın işində zərərçəkmiş olmaq istəyir”, “*azadliq.org*” <https://www.azadliq.org/a/s%C9%99id-dada%C5%9Fb%C9%99yli-mtn/31282757.html> Əldə edildi 17 may 2022

İyun

10 iyun 2021-ci ildə “Facebook”da⁶⁶ *Ramil Əmənov və Toğrul Rizvanlı* qardaşlarının Cəlilabad rayon Polis Şöbəsinin rəisinin müavini Rövşən və digərləri tərəfindən əlləri qandallı vəziyyətdə döyüldüyü və 12 saat həkim nəzarəti olmadan saxlanıldığı iddiası yayılıb. Yayılan videoda üzündə xəsarət izləri olan Toğrul Rizvanlı, şöbədə əlləri qandallı vəziyyətdə döyüldüyünü, başına təpik vurulduğunu deyib.

2021-ci il 23 iyun tarixində “teref.az”⁶⁷ın yaydığı məlumata əsasən Şəmkir rayon sakini, barəsində 3 ay müddətinə həbs qətimkan tədbiri seçilən *Tural Zeynalov və digər 7 nəfəri* polis şöbəsinə apararkən polis tərəfindən güc tətbiq edilib. T. Zeynalovun qardaşı Vüsal Zeynalov hadisə zamanı Şəmkir rayon Polis Şöbəsinin Cinayət Axtarış Bölməsinin rəisi Vüqar Qarayevin atası Allahverdi Zeynalova da xəsarət yetirdiyini və restoranda olan digər şəxslərə qarşı qaz balonundan istifadə edildiyini bildirib. Xəbərdə eyni zamanda qeyd olunur ki, bir müddət əvvəl Şəmkir rayonu Dəllər-Cəyir kənd sakin 92 yaşlı *Məmməd Hüseynov* karantin qaydalarını pozduğuna görə RPS-yə aparılıb, orada Cinayət Axtarış Bölməsinin rəisi Vüqar Qarayev tərəfindən zorakılığa məruz qalıb.

İyul

2021-ci il oktyabrın 14-də “Azadlıq” radiosunun yaydığı xəbərə əsasən iyulun 7-də Ceyranbatan qəsəbəsində saxlanılan *Razi Hübətov* Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsində (BMCMİ) işgəncəyə məruz qalıb və işgəncə altında narkotiklə bağlı saxta dindirmə protokoluna imza atmağa məcbur olub. Vəkili Cavad Cavadov isə onun təqsirsiz olduğunu bildirib və müvəkkili haqqında cinayət işinə xitam verilməsi məsələsini qaldırıb.

Avqust

Avqustun 1-i 2021-ci ildə Gəncə şəhər İcra Hakimiyyətinin sabiq başçısı Elmar Vəliyevə silahlı basqın etməkdə təqsirli bilinən *Yunis Səfərov* DİN-in Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsinə gətirilib. Yaxınlarının “Meydan TV”⁶⁸-yə verdiyi məlumata görə, onu vəkildən imtinaya məcbur etməyə, qrup halında cinayət planlaşdırıldığı barədə və digər şəxslərin əleyhinə tərtib edilmiş yalan ifadələri imzalatmaq üçün BMCMİ-nə gətiriblər və hazırda ağır işgəncə altındadır.

⁶⁶ “Cəlilabadımız” “Facebook” qrupu, <https://www.facebook.com/Celilabad015/videos/486941562583622/>, Əldə edildi 17 May 2022

⁶⁷ “Tural Zeynalova polis idarəsində işgəncə verilib?”- “teref.az” <https://teref.az/gundem/196893-tural-zeynalova-polis-idaresinde-igence-verilib-.html> Əldə edildiyi tarix 17 may 2022

⁶⁸ “Yunis Səfərov bandoteldə ağır işgəncə altındadır” “Meydan TV” <https://d9mc3ts4czbpr.cloudfront.net/az/article/yunis-seferov-bandotdel-de-agir-igence-altindadir/> Əldə edildiyi tarix 17 may 2022

4 avqust 2021-ci il tarixində “Baku TV”-nin youtube sahifəsində yayılan video⁶⁹da Daşkəsən rayon sakini *İlkin Həsənpur* polis şöbəsində döyüldüyünü iddia edir. “Hurriyyet.az”-a danışan şikayətçi bildirir ki, mülki şəxslər tərəfindən döyülüb, pulunun oğurlanması ilə bağlı Daşkəsən rayon Polis Şöbəsinə müraciət edib və şöbədə polis polkovnik leytenantı Seymur Əfəndiyev tərəfindən zorakılıq və təhqirə məruz qalıb. Vətəndaş iddia edir ki, işgəncə altında pulunu hardasa itirdiyi barədə ona saxta ifadə imzaladırlar. Daxili İşlər Nazirliyinin Mətbuat Xidmətinin Gəncə regional qrupunun baş inspektoru Eşqin Qasimov isə İlkin Həsənpurun dediklərini təkzib edib və vətəndaşın sərxoş halda nalayiq ifadələr işlədib polisin göstərişlərinə əməl etmədiyini və onun barəsində xuliqanlıq maddəsi ilə cinayət işi başlanıldığını bildirib.

“Kanal14”-ün 10 avqust 2021-ci ildə yaydığı xəbərdə *Tural İsmayılovun* anası oğlunun polisdə işgəncə verilərək öldürüldüyünü iddia edib⁷⁰. Videomüraciətdə mərhum Tural İsmayılovun atası Ənvər İsmayılov iddia edir ki, oğlunu Cinayət Axtarış Bölməsinin rəisi Fikrət adlı şəxs, narkotiklərə qarşı mübarizə üzrə əməliyyatçı Xəyyam Əzizov və digər polis əməkdaşları işgəncə altında qətlə yetiriblər.

16 avqust 2021-ci il tarixində AXCP fəalı *Aqil Hübətovla* görüşən vəkil Nemət Kərimlinin “Amerikanın Səsi”nə verdiyi məlumata əsasən⁷¹ Aqil Hübətov Xəzər rayon Polis İdarəsində işgəncələrə məruz qalıb, onu soyundurub zorlayacaqları ilə hədələyiblər. Aqil Hübətov məhz buna görə etirafedici ifadələrə imza etdiyini bildirib. Məsələ ilə bağlı Daxili İşlər Nazirliyinin Mətbuat Xidmətinin şöbə rəisi Elşad Hacıyev deyib ki, iddialar əsassızdır. “Müdafiə Xətti” hüquq müdafiə təşkilatı bildirir ki, Hübətov bundan əvvəl də tənqidi çıxışlarına görə dəfələrlə inzibati qaydada həbs edilib, üç ay müddətinə məcburi surətdə ruhi-əsəb dispanserinə salınaraq işgəncələrə, qeyri-insani rəftara, ləyaqəti alçaldan davranışa məruz qalıb.

26 avqust 2021-ci il tarixində Aynurə Əmirəliyevanın “Gözətçi”⁷²yə verdiyi məlumata əsasən oğlu *Əli Ələkbərli* polis bölməsində işgəncəyə məruz qalıb və ondan etmədiyi cinayəti boynuna götürmək tələb olunub. Anası oğlunun işgəncələr üzündən bir neçə dəfə intihara əl atdığını vurğulayıb.

“Azadlıq” radiosunun⁷³ 31 avqust 2021-ci il tarixində yaydığı xəbərə əsasən qaynatasının evindən qızıl-zinət əşyalarını oğurlamaqda ittiham olunan *Elnur Mövlanov* polislərin onu

⁶⁹Qazi polis bölməsində döyülüb? – “Baku TV”

<https://www.youtube.com/watch?v=51YK5bGBSIE> Əldə edildi 28 may 2022

⁷⁰Ənvər İsmayılov.Oğlumu polis idarəsində işgəncə verib öldürüblər. Şimal region youtube

<https://www.youtube.com/watch?v=IX7s1X8JSu0&t=20s> əldə edildi 17 may 2022

⁷¹Həbsdə olan AXCP fəalı işgəncəyə məruz qalması ilə bağlı prokurorluğa şikayət edib. “Amerikanın Səsi”

<https://www.amerikaninsesi.org/a/h%C9%99bsd%C9%99-olan-axcp-f%C9%99al%C4%B1-i%C5%9Fg%C9%99nc%C9%99y%C9%99-m%C9%99ruz-qalmas%C4%B1-il%C9%99-ba%C4%9F%C4%B1-prokurorlu%C4%9Fa-%C5%9Fikay%C9%99t-edib-/6005630.html>

Əldə edildi 18 may 2022

⁷²<https://gozetcu.az/en/pozuntular/xosq%C9%99d%C9%99min-proqramindan-sonra-oglumu-qurban-secdil%C9%99/> Əldə edildi 17 may 2022

⁷³<https://www.azadliq.org/a/alim-qasimov-kureken/31436673.html>

döyüldüyünü bildirib. O, avqustun 31-də öz məhkəməsində tutulan zaman döyüldüyünü, üstündən axan qanın saxlandığı yerə töküldüyünü bildirib və sözügedən ərazidəki kamera görüntülərinə baxılmasını tələb edib. Polis əməkdaşı isə Elnur Mövlanovun dediklərini təkzib edib, xəsarətlərin polis zorakılığı nəticəsində yaranmadığını, əvvələ aid olduğunu bildirib.

Sentyabr

“Azadlıq” radiosunun 16 sentyabr 2021-ci ildə yaydığı məlumata⁷⁴ əsasən Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyasının (AXCP) sədri Əli Kərimlinin mühafizəçisi olmuş *Niyaməddin Əhmədov* atasının xəstəliyi ilə təhdid olunduğunu, işgəncəyə məruz qaldığını bildirib. AXCP fəalının sözlərinə görə, ondan Əli Kərimlinin əleyhinə ifadəyə imza atmaq tələb olunub.

22 sentyabr 2021-ci ildə “Gözətçi”nin yaydığı məlumat⁷⁵da AXCP üzvü *Zamin Salayevə* saxlandığı 17 sayılı Cəzaçəkmə Müəssisəsində işgəncə verildiyi qeyd edilib. AXCP-dən sözügedən xəbər saytına bildirişlər ki, Z.Salayevə partiyadan çıxmaq barədə ərizəyə qol çəkdirmək üçün müəssisənin rəisi Şakir Qəniyev iki dəfə işgəncə verir. Xəbərdə qeyd olunub ki, məsələ ilə bağlı Penitensiar Xidmətdən münasibət öyrənmək mümkün olmayıb.

Noyabr

“Meydan TV”-nin 10 noyabr 2021-ci il tarixli xəbərində⁷⁶ əsasən “Nardaran əməliyyatı” zamanı güllə yarası alan və həbs olunan 24 yaşlı *Cahad Babakişizadə* ailəsinə bildirib ki, cəzaçəkmə müəssisəsində işgəncəyə məruz qalıb. Ona görə də oktyabrın 20-də 12 sayılı Cəzaçəkmə Müəssisəsinə gətiriləndən az sonra aclığa başlayıb. Yaxınlarının sözlərinə görə, C.Babakişizadə işgəncəyə məruz qaldığını deyəndə rəis müavini telefonu ondan alıb və işgəncə ilə bağlı deyilənləri təkzib edib.

“Qafqazinfo”nun 18 noyabr 2021-ci ildə yaydığı xəbərə⁷⁷ görə, Sumqayıt şəhər sakini *Ramin Xanaliyev* YPX əməkdaşı onu saxladığı zaman telefonla çəkiliş etdiyi üçün yol polisi tərəfindən döyüldüyünü iddia edir: “YPX-nin Elçin adlı əməkdaşı gəlib mənim maşınımda öndə oturdu və telefonda olan videonu silməyimi tələb etdi. Mən silməyəcəyimi deyəndə boyun və baş nahiyəmə zərbələr endirərək məni döyməyə başladı. Telefonumu zor gücü ilə əlimdən almağa çalışırdı”. R.Xanaliyevin sözlərinə görə, ona sağ boynun yumşaq toxumlarının əziyi və birincili essensial hipertenziya diaqnozu qoyulub.

Dekabr

⁷⁴Mənə dedilər ki, ya Əli Kərimlini seçməlisən, ya da atanı...! “Azadlıq” radiosu <https://www.azadliq.org/a/niyameddin-ehmedov-axcp/31462717.html> əldə edildi 17 may 2022

⁷⁵“Zamin Salayevə 17 sayılı cəzaçəkmə müəssisəsində işgəncə verilir”, Gözətçi İnsan Hüquqları üzrə Məlumat Portalı, <https://gozetcu.az/az/pozuntular/zamin-salayev%C9%99-17-sayli-c%C9%99zac%C9%99km%C9%99-mu%C9%99ssis%C9%99sind%C9%99-ig%C9%99nc%C9%99-verilir/> Əldə edildi 17 may 2022

⁷⁶ www.mtv.re/az/b/12fD Əldə edildi 17 may 2022

⁷⁷“Yol polisi onu çəkdiyim üçün məni döydü”, “qafqazinfo.az”, <https://qafqazinfo.az/news/detail/yol-polisi-onu-cekdiyim-ucun-meni-doydu-video-343428> Əldə edildi 17 may 2022

1 dekabr 2021-ci ildə aclıq aksiyası edən siyasi məhbus Saleh Rüstəmovaya azadlıq tələbi ilə keçirilmiş aksiyada müxalifətçi *Tofiq Yaqublunun* polislər tərəfindən saxlanılmasına dair görüntülər yayılıb⁷⁸. Polislər həddən artıq fiziki güc tətbiq edərək onu polis avtomobilinə aparmağa çalışırlar. “BBC Azərbaycanca”ya verdiyi məlumatda T.Yaqublu sonradan polis tərəfindən döyüldüyünü, saxlanılan zaman ona işgəncə verildiyini deyib.⁷⁹ Yaqublu buraxıldıqdan sonra üzündə işgəncə izləri olan görüntüləri sosial mediada yayılıb. Üz və göz nahiyəsindəki şiş və xəsarət izləri aksiya zamanı polis tərəfindən saxlanılarkən onun üzərində yox idi. “Azadlıq” radiosunun yaydığı xəbərə əsasən⁸⁰ Səbail rayon Prokurorluğu Milli Şuranın və Müsavat Partiyasının üzvü Tofiq Yaqublunun özü-özünə xəsarət yetirdiyi nəticəsinə gəlib. Prokurorluqda izahatı alınan polislər iddia ediblər ki, Yaqublu dekabrın 1-də “Fəvvarələr meydanı”nda aksiyada saxlanılıb, 39-cu Polis Bölməsinə gətiriləndə Post-Patrol Xidməti maşınında başını qapıya çırpıb, bölmədə olanda özünü yumruqla vurub.

5 dekabr 2021-ci il tarixində “oxu.az”-ın paylaşdığı xəbərə görə, yol polisi əməkdaşları ilə *minik avtomobili sürücüsü* arasında qarşıdurma yaranıb. Məlum olmayan səbəblərə görə, polis naryadı NİVA markalı avtomobili saxlayıb. Lakin onun sürücüsü maşından düşməyə etiraz edib. Videodan görüldüyü kimi, bir necə polis əməkdaşı sürücünü zorla maşından düşürüb xidməti avtomobilə yerləşdirmək istəyir⁸¹.

2020

2020-ci illə bağlı qısa məlumat:

2020-ci il üzrə aparılan media monitoringi nəticəsində mediada 33 pis rəftar iddiasına rast gəlinib. Qurbanlardan 1-nin (3.(03)%) işgəncə nəticəsində öldüyü iddia olunur. İddialardan 2-i (6.(06)%) əvvəlki illərdə, 31-i (93.(93)%) isə 2020-ci ildə baş verən pis rəftar hərəkətləri ilə bağlı olub. Bu rəftarlardan 3-nün (9.(09)%) ictimai və ya şəxsi yerlərdə, 11-nin (33.(3)%) həm ictimai və ya şəxsi yerlərdə, həm də aktiv dövlət nəzarəti olan yerlərdə və 19-nun (57.(57)%) aktiv dövlət nəzarəti olan yerlərdə (polis idarəsi, seçki məntəqəsi, Mərkəzi Seçki Komissiyasının önü, karantin məntəqəsi, cəzaçəkmə müəssisəsi, Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsi, inzibati həbs olunanların saxlanma məntəqəsi, Bakı İstintaq Təcridxanası, keçmiş Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin istintaq təcridxanası) baş verdiyi iddia olunur. İddia olunan pis rəftar motivlərinə aşağıdakılar daxildir:

- aksiyada iştirak;
- seçkidə saxtakarlıqların ifşasının qarşısını almaq;
- cinayət işi ilə bağlı etiraf xarakterli ərizəni imzalamaya məcbur etmək;

⁷⁸ “Tofiq Yaqublu AKSİYADA belə saxlanılmışdı - Vilayət Eyvazovun quldur dəstəsi ölkədə at oynadır”, “Mühacir TV”, <https://www.youtube.com/watch?v=8xrQzofMWOs> Əldə edildi 17 may 2022

⁷⁹ “Saleh Rüstəmovaya dəstək aksiyasında bəzi saxlananlardan xəbər yoxdur, Tofiq Yaqublu ona işgəncə verildiyini deyir”, “BBC News Azərbaycanca”, <https://www.bbc.com/azeri/azerbaijan-59413188> Əldə edildi 17 may 2022

⁸⁰ “Prokurorluq: Tofiq Yaqublu özü-özünə xəsarət yetirib”, “Azadlıq” radiosunu, <https://www.azadliq.org/a/tofiq-yaqublu-polis-doyulme/31657438.html> Əldə edildi 17 may 2022

⁸¹ “Bakıda yol polisi ilə sürücü arasında qarşıdurma-video”, “oxu.az”, <https://oxu.az/criminal/552435>

- sərt karantin qaydalarına etiraz əlaməti olaraq evlərindən həyəətə, polisə üstünə zibil atmaq;
- siyasi fəaliyyətdən çəkilmək;
- maşının cəriməsi olduğu və polis dayanma əmrini verdiyi halda dayanmamaq;
- Müxalif siyasi lider Əli Kərimlinin əleyhinə ifadə verməyə məcbur etmək.

2020-ci illə bağlı ətraflı məlumat:

Yanvar

“Azadlıq” radiosunun 16 dekabr 2021-ci il tarixli verdiyi xəbərə⁸² əsasən Nərmin işinə görə təqsirləndirilən 48-yaşlı *İlkin Süleymanovun* sözlərinə görə, onu atasını polisə gətirib işgəncə verməklə hədələyiblər. O, əlavə edib ki, ən dəhşətli işgəncələr ona 2020-ci ilin yanvarın 9-dan 10-a keçən gecə verilib: “İşgəncələrdən sonra başa düşdüm ki, hər şeyi etiraf etməliyəm. Etiraf etməsəm, dözə bilmərəm. Amma nə deyəcəyimi bilmirdim. Amma yenə də ümid edirdim ki, bu fakt üzə çıxacaq və mənin günahsız olduğum bilinəcək”. Baş Prokurorluq isə onun işgəncə iddialarını təkzib edib. Vəkillərin bu barədə şikayətlərinə cavab olaraq işgəncə faktının təsdiqini tapmadığı bildirilib⁸³.

Fevral

Müsavat Partiyası Suraxanı rayon təşkilatının sədri *Ərzulla Buludov* “Azadlıq” radiosuna⁸⁴ deyib ki, fevralın 11-də Mərkəzi Seçki Komissiyasının (MSK) önündə namizədlərin aksiyasında saxlanarkən polis fiziki zorakılığına məruz qalıb və gecə müayinə üçün 1 saylı Klinik Tibbi Mərkəzə gətirilib. Amma Bakı şəhər Baş Polis İdarəsi mətbuat xidmətinin rəisi Elşad Hacıyev APA agentliyinə bildirib ki, Ərzulla Buludov və *Rəbiyyə Məmmədovanın* xəsarət alması barədə deyilənlər əsassızdır. Müsavat Partiyası Mətbuat Xidmətinin rəhbəri *Mustafa Hacıbəyli* polis tərəfindən saxlanarkən döyüldüyünü bildirib.

Mart

10 mart 2020-ci ildə “criminal.az”⁸⁵-in verdiyi xəbərdə *Fuad İsmayılovun* seçki günü saxtakarlığa etiraz etdiyi üçün polislər tərəfindən zorla məntəqədən çıxarıldığı və döyüldüyü qeyd edilib. Parlament seçkilərində deputatlığa namizəd olan Fikrət Cəfərov deyib: “Halbuki, Fuad İsmayılovun döyülməsini əks etdirən video sübut da var. Ona görə də Fuad İsmayılovun həbsini və ona qarşı irəli sürülən ittihamı siyasi sifariş hesab edirəm. Çünki Fuad İsmayılov siqaret belə çəkmir, baş verənlər onun seçki saxtakarlığına bir cavabdır”.

⁸² “10-yaşlı Nərminin ölüm işi: 'Hesab edirik ki, bu işin arxasında ciddi məmur dayanır’”, “Azadlıq” radiosu, <https://www.azadliq.org/a/nermin-ilkin-suleymanov/31611920.html>, Əldə edildi 20 may 2022

⁸³ “Nərmin cinayətinə görə Dondar Quşçu sakinlərinin qalmaqalı”, “Azadlıq” radiosu, <https://www.azadliq.org/a/nermin-ilkin-suleymanov/31622777.html>, Əldə edildi 20 may 2022

⁸⁴ “Namizədlərin aksiyasında saxlananlar buraxılıb (VIDEO)”, “Azadlıq” radiosu, <https://www.azadliq.org/a/namiz%C9%99dl%C9%99rin-oturaq-aksiyas%C4%B1/30428788.html>, Əldə edildi 20 may 2022

⁸⁵ “‘Fu Məzi’ yazan şəxs barəsində həbs qərarı çıxarılıb”, “criminal.az”, <https://criminal.az/fu-mezi-yazan-sexs-baresinde-hebs-qerari-cixarilib/>, Əldə edildi 20 may 2022

27 mart 2020-ci il tarixində “Nida” Vətəndaş Hərəkatının “Facebook” səhifəsində⁸⁶ Naxçıvanda karantində olan tələbələrə işgəncə verildiyi iddia edilib. İctimai fəal Rüstəm İsmayılbəyliyə istinadən yazılır: “Vəziyyəti çəkib paylaşan *Ümid adlı bir tələbə* “podval”a salınaraq “dubinka” ilə döyülüb, ancaq qusandan sonra işgəncə dayanıb...Ümidlə maraqlanmaq istəyən *Şalalə adlı bir tələbə qızı* qaranlıq, soyuq bir otağa kilidləyiblər, bir müddət saxlayandan sonra çıxarıblar və təhdid edib buraxıblar... Hərbi hissədə işıqlar yanmır, hamı kütləvi formada saxlanılır, normal yemək, normal ayaqyolu şəraiti və s. yoxdur...Tələbələrə işgəncə verən rəis "mənim arxamda dövlət var" deyir”.

Aprel

AXCP-dən “Azadlıq” radiosu⁸⁷na verilən məlumata əsasən aprelin 22-də inzibati qaydada həbs olunmuş AXCP Suraxanı rayon şöbəsinin üzvü *Arif Babayev* fiziki təzyiqlərə məruz qalıb və Suraxanı rayon Polis İdarəsinin 30-cu Polis Bölməsində döyülüb: “...Daxili İşlər Nazirliyinin İnzibati həbs olunanların saxlama məntəqəsində hədə-qorxu yolu ilə “günahını” boyununa almağa və gələcəkdə siyasi çağırışlar etməyəcəyi barədə çıxışa məcbur edilib, video çəkiliş aparılıb”. Daxili İşlər Nazirliyinin Mətbuat Xidmətinin rəhbəri Ehsan Zahidov isə “Turan” agentliyinə verdiyi müsahibədə bu deyilənləri təkzib edib.

26 aprel 2020-ci ildə “konkret.az”⁸⁸ xəbər saytı jurnalist, sabiq siyasi məhbus *Pərviz Həşimlinin* keçmiş MTN-də üzləşdiyi işgəncələrdən bəhs edən məlumat dərc edib. Xəbərdə Pərviz Həşimlinin psixoloji təzyiq üçün xüsusi işgəncə otağına aparıldığı, orada qəssab dükanlarında olan çarmığa bənzər xüsusi qurğu olduğu, əlləri sıxmaq üçün məngənəyə qədər qoyulduğu qeyd olunur. P.Həşimli sözügedən nazirliyin təcridxanasında saxlanarkən ləyaqəti alçaldan davranışlara, hədələrə məruz qaldığını və özünü öldürmək həddinə çatdığını əlavə edib: “Bir dəfə isə məni paltarsız vəziyyətdə MTN-in sonuncu mərtəbəsindəki gəzinti meydançasına saldılar. Qarlı bir gün idi. Möhkəm soyuqladım. “Amnesty International” ayrıca bəyanatla çıxış edərək, MTN rəhbərindən mənə qarşı işgəncənin dayandırılmasını tələb etdi. Bundan sonra işgəncələr dayandı”.

May

“Sosxəbər.info”nun⁸⁹ 15 may 2020-ci il tarixində yazdığı məlumata əsasən mayın 13-də saxlanan “*Azel TV*” saytının baş redaktoru *Əfqan Sadiqov* həbs edilib. Sadiqov bundan əvvəl 2017-ci il yanvarın 12-də Cəlilabad rayon Məhkəməsinin qərarı ilə 2 il yarım müddətinə azadlıqdan məhrum edilib. Ə.Sadiqov təkrar azadlığa çıxdıqdan sonra şərələndiyini və polisdə

⁸⁶ <https://www.facebook.com/nidavh.org/photos/a.636127846424323/2827876933916059>, Əldə edildi 20 may 2022

⁸⁷ “AXCP fəala işgəncə verildiyini deyir, DİN təkzib edir”, “Azadlıq” radiosu, <https://www.azadliq.org/a/axcp-f%C9%99al%C4%B1n-d%C3%B6y%C3%BCld%C3%BCy%C3%BCn%C3%BC-deyir/30575081.html> Əldə edildi 20 may 2022

⁸⁸ ““Həyatımda yalnız Eynulla Fətullayeva sille vurmuşam” - Həbsdəki MTN generalı”, “konkret.az”, <https://konkret.az/heyatimda-yalniz-eynulla-fetullayeva-sille-vurmusam-hebsdeki-mtn-general/> Əldə edildi 20 may 2022

⁸⁹ <http://sosxeber.info/diktator-ilham-%C9%99liyevin-represiya-siyas%C9%99ti-tam-gucu-il%C9%99-davam-edir/> Əldə edildi 20 may 2022

işgəncəyə məruz qaldığını iddia edib. Xəbərdə qeyd olunur ki, DİN polisində saxlananlara işgəncə verilməsi ilə bağlı şikayətləri, bir qayda olaraq təkzib edir.

İyun

İyunun 7-də⁹⁰ polislər Bakının Yasamal rayonunda yerləşən bir binanın həyətinə karantin rejimini pozan şəxsi saxlayarkən balanssız güc tətbiq ediblər. Buna etiraz olaraq bina sakinləri yaşadıkları mənzillərdən onların üzərinə zibil və müxtəlif əşyalar atıblar. Ertəsi gün səhər saatlarında, insanlar hələ yuxudaykən Daxili İşlər Nazirliyinin Çevik Polis Alayı həmin ünvana gələrək *11 nəfəri* xüsusi əməliyyatla saxlayıb və sonradan həmin şəxslər inzibati qaydada həbs edilib. Nazirliyin əməliyyat videogörüntüləri sosial şəbəkələrdə geniş müzakirələrə səbəb olub. Görüntülərdə polislərin zorla insanların mənzilinə daxil olduğu, onları çılpaq formada, sürüyərək, başlarına vuraraq evlərindən çıxartdığı əks olunur. Saxlanılanlar arasında Gülər Süleymanovanın oğlanları Elvin və Kərim Süleymanov qardaşları da olub. Kərim Süleymanov iyunun 9-da xəstəliyi ilə əlaqədar sərbəst buraxılıb. O, polis bölməsində 5 saat ərzində işgəncələrə məruz qaldığını, xəsarətlər aldığını bildirib. K.Süleymanov Yasamal rayon Polis İdarəsinin 29-cu Polis Bölməsində bir neçə saat döyüldüyünü bildirir. Zərərçəkmişin üzündə və başında, eləcə də bütün bədənində böyük qançılar və sıyrıntıların olduğu deyilir.

18 iyun 2020-ci ildə “Meydan TV”-nin “Facebook” səhifəsində yaydığı video görüntüdə⁹¹ polisin vətəndaşlara zor tətbiq etdiyi, maşını daşla, dəyənəklə əzdiyini müşahidə etmək mümkündür. Vətəndaş *Aytac Məmmədova* və dostu *Sultan Əliyev* Hacıkəndə gedərkən yol polisi onların maşınını cəriməsi olduğu üçün buraxa bilməyəcəyini deyir, polislə münafişə yaşanır. Polis Sultan Əliyevin boynundan tutaraq maşından çıxardır, digərləri isə maşını sürüb gedirlər. Daha sonra polis maşını təqib edir və saxlayır, vətəndaşlara zor tətbiq edir, maşını daşla, dəyənəklə əzir və içəri gözyaşardıcı qaz sıxır. A.Məmmədovanın qeyd etdiyinə əsasən ona Sultan Əliyevin əleyhinə ifadə verməsi üçün təzyiq göstərilib. Onun iki qabırğası qırılıb. Polis isə vətəndaşların narkotik vasitələrin təsiri altında qaydanı pozduqlarını qeyd edir.

26 iyun 2020-ci il tarixində Bakı sakini Bilal Səfərov “teref.az”⁹²-a 12 saylı Cəzaçəkmə Müəssisəsində həbsdə olan qardaşı Rəyalın həyatı və sağlamlığının təhlükə altında olduğunu bildirib. B.Səfərov qardaşının işgəncəyə məruz qaldığını bildirir: “Əlləri qandallı vəziyyətdə asıb, döyüblər. Əvvəl 10 günlük kars cəzası vermişdilər. Vaxt tamam olandan sonra yenə cəzanın müddətini uzadıblar, guya orada da rejim qaydasını pozub”.

İyul

⁹⁰ “Polisin “zibil əməliyyatı”nda pozduğu hüquqlar”, “faktyoxla.info”, <https://faktyoxla.info/articles/Polisin-zibil-emeliyyatinda-pozdughu-huquqlar> Əldə edildi 20 may 2022

⁹¹ <https://www.facebook.com/MeydanTelevision/posts/3017666571613715> Əldə edildi 20 may 2022

⁹² “12 saylı cəzaçəkmə müəssisəsində nə baş verir? - Nazirə şikayət olundu”, “teref.az”, <http://teref.az/arasdirma/157307-12-sayli-cezacekme-muessisesinde-ne-bas-verir.html> Əldə edildi 20 may 2022

21 iyul 2020-ci il tarixində “BBC Azərbaycanca”⁹³-nın verdiyi xəbərə əsasən iyulun 14-dən 15-nə keçən gecə Bakıda keçirilən orduya dəstək yürüşündə AXCP Ali Məclisinin, Rəyasət Heyətinin üzvlərinin də olduğu 21 nəfərin saxlandığı bildirilir. Partiyadan verilən məlumata əsasən “AXCP Rəyasət Heyətinin üzvü *Bəxtiyar İmanov* və *Ramid Nağıyevə* işgəncələr verilir ki, Əli Kərimlinin əleyhinə ifadələr alınsın. Digər bir üzv *Elvin Babayevə* də işgəncə verib, nələrsə imza atdırdıqları bildirilir”.

Avqust

12 avqust 2020-ci ildə sosial şəbəkələrin Azərbaycan segmentində bəzi şəxslərin soyundurulmuş və işgəncə verilərkən çəkilmiş fotoları yayılıb. “Jam News”⁹⁴-un yaydığı məlumata əsasən Azərbaycanda qadağan edilmiş “Azadlıq” qəzetinin “Facebook” səhifəsində həmin qəzetin keçmiş baş redaktoru, hazırda Fransada yaşayan Qənimət Zahidin imzası ilə bir neçə foto yayımlanıb. Şərhdə iddia edildiyinə görə, fotolar Daxili İşlər Nazirliyinin Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsində saxlanılanlara işgəncə verilərkən çəkilib. Onları kimin çəkdiyi və yaydığı bəlli deyil. Eyni zamanda, işgəncə verilən saxlanılanların şəxsiyyəti barədə məlumat verilmir. Daxili İşlər Nazirliyi məsələ ilə bağlı açıqlama yayıb, fotoların Azərbaycanda çəkilmədiyini bildirib.

Sentyabr

2020-ci il sentyabrın 11-də Yasamal rayon sakini *Fuad Əliyev* “Azadlıq” radiosu⁹⁵na verdiyi müsahibədə deyir ki, 29-cu Polis Bölməsinin əməkdaşları tərəfindən döyülüb, aldığı zədələr nəticəsində cərrahiyyə əməliyyatında başına qoyulmuş plastmas qapaq da zədələnib. F.Əliyevin sözlərinə görə, bölməyə aparanda da maşında döyülüb, təhqir olunub. Maşında döyüləndə polislərə ikinci qrup əlil olduğunu, başına plastmas qapaq qoyulduğunu bildirib, amma xeyri olmayıb. Daxili İşlər Nazirliyinin Mətbuat Xidmətinin rəisi Ehsan Zahidov radioya açıqlamasında bildirib ki, F.Əliyevi polislərin döyüb xəsarət yetirməsi barədə onun dedikləri əsassızdır.

Noyabr

“Azadlıq” radiosunun⁹⁶ 12 noyabr 2020-ci il tarixində verdiyi məlumatda *Rasim Ramazanovun* haqqında həbs qərarı çıxarılıb Bakı İstintaq Təcridxanasına köçürülən gündən orada işgəncəyə məruz qaldığı qeyd edilib. R.Ramazanovun yaxınları radioya bildirib ki, “R.Ramazanov təcridxanada həyatının təhlükə altında olduğunu qeyd edərək, ailəsinə

⁹³ “AXCP üzvləri niyə saxlanıb?”, “BBC News Azərbaycanca”, <https://www.bbc.com/azeri/azerbaijan-53476951> Əldə edildi 20 may 2022

⁹⁴ “Azərbaycanda polis idarəsində saxlanılanlara işgəncə verilməsinin fotoları yayılıb - DİN təkzib, bloqqlar sübut edir”, “Jam News”, <https://jam-news.net/az/az%C9%99rbaycan-polisd%C9%99-saxlanilanlarin-ig%C9%99nc%C9%99-fotolari-yayimlanib-din-t%C9%99kzib-bloqerl%C9%99r-subut-edir/> Əldə edildi 24 may 2022

⁹⁵ “Polislər məni elə döydülər, başımdakı qapaq zədələndi...”, “Azadlıq” radiosu, <https://www.azadliq.org/a/30833317.html>, Əldə edildi 24 may 2022

⁹⁶ “Rəis müavini döyməklə kifayətlənmədi, əynimdəki paltarları da cırdı”, “Azadlıq” radiosu, <https://www.azadliq.org/a/30944370.html>, Əldə edildi 24 may 2022

vəsiyyətnamə də yazıb. O, baş verənlərə görə təcridxana rəhbərliyini, xüsusən Rəşad adlı rəis müavinini ittiham edir. Ailə üzvlərinin sözlərinə görə, ikinci qrup əlil olan R.Ramazanov deyib ki, işgəncələrə son qoyulmasa, günahkarlar cəzalandırılmasa, intihara əl atacaq”.

Dekabr

31 dekabr 2020-ci il tarixində Xaçmaz rayon sakini *Mirəli Aydəmirovun* atası İsmayıl Aydəmirovun “Meydan TV”⁹⁷-yə verdiyi məlumata əsasən oğlunun ölümünə görə Xaçmaz rayon Polis Şöbəsinin əməkdaşlarını ittiham edir: “Gecə saat 02.50 radələrində polis şöbəsinin əməliyyatçıları Mirəlini küçədə tutub aparıblar. Təxminən bir saat sonra polis şöbəsinə təcili tibbi yardım briqadası çağırılıb və Mirəli Aydəmirov xəstəxanaya çatdırılıb. O, mayın 27-də axşam saat 18.40-da Xaçmaz rayon Mərkəzi Xəstəxanasında vəfat edib”. Atasının sözlərinə görə, ancaq mayın 27-də saat 16.30-da sahə müvəkkili zəng edərək ailəyə oğlu barədə xəbər verib. Xəstəxanada Mirəli Aydəmirovu görən anası oğlunun bütün bədəninin qançır içində və gömgöy olduğunu bildirib.

2019

2019-ci illə bağlı qısa məlumat:

2019-ci il üzrə aparılan media monitoringi nəticəsində mediada 27 pis rəftar iddiasına rast gəlinib. Qurbanlardan 1-nin ($\cong 3.7\%$) işgəncələrdən qısa bir müddət sonra öldüyü iddia olunur. İddialardan 13-ü ($\cong 48\%$) əvvəlki illərdə, 14-ü ($\cong 52\%$) isə 2019-cu ildə baş verən pis rəftar hərəkətləri ilə bağlı olub. Bu rəftarlardan 1-nin ($\cong 3.7\%$) ictimai və ya şəxsi yerlərdə, 26-nın ($\cong 96.3\%$) aktiv dövlət nəzarəti olan yerlərdə (polis idarəsi, cəzaçəkmə müəssisəsi, Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsi) baş verdiyi iddia olunur. İddia olunan pis rəftar motivlərinə aşağıdakılar daxildir:

- aksiyada iştirak;
- saxta ifadəyə imza atdırmaq;
- özünə xəsarət yetirdiyi barədə etiraf xarakterli ərizə və üzr videosu tələb etmək;
- cinayət işi ilə bağlı etiraf xarakterli ifadə verməyə məcbur etmək;
- Əli Kərimlinin əleyhinə ifadə verməyə məcbur etmək.

2019-cu illə bağlı ətraflı məlumat:

Fevral

“Islamtimes.org”⁹⁸ xəbər saytının 3 fevral 2019-cu il tarixində yaydığı xəbərdə *Zülfüqar Mikayılovun* vəkili Rüstəm Zülfüqarov müdafiə etdiyi şəxsin BMCMİ-də işgəncəyə məruz

⁹⁷ “Oğlumu polislər döyüb öldürüblər”, “Meydan TV”, <https://d9mc3ts4czbpr.cloudfront.net/az/article/oglumu-polisler-doyub-oldurubler/> Əldə edildi 24 may 2022

⁹⁸ “Hacı Zülfüqar Mikayılova işgəncə xəbəri”, “Azəri İslam Times”, <https://www.islamtimes.org/az/news/775899/hac%C4%B1-z%C3%BClf%C3%BCqar-mikay%C4%B1lova-i%C5%9Fg%C9%99nc%C9%99-x%C9%99b%C9%99ri> Əldə edildi 29 may 2022

qaldığını iddia edir: “Zülfüqar Mikayılova deyiblər ki, qeyd olunan ifadəni imzalamasan soyundurub lüt videonu çəkib, internetdə yayacağıq”. Vəkil müdafiə etdiyi şəxsini təqsirsiz olduğunu bildirib və cinayət təqibinə xitam verilməsini istəyib.

5 fevral 2019-cu ildə “Azadlıq” radiosu⁹⁹ nun verdiyi məlumatda Nardaran hadisələrinə görə azadlıqdan məhrum edilmiş məhbuslar *Taleh Bağirov* və *Abbas Hüseynovun* Qobustan həbsxanasında işgəncələrə məruz qaldığı iddiası yer alır. Taleh Bağirovun həyat yoldaşı Leyla İsmayılzadə son dəfə onunla 28 yanvarda danışib və Taleh Bağirov ona işgəncələrə etiraz olaraq Abbas Hüseynovla birlikdə aclıq aksiyasına başladığını bildirib. Bundan sonra nə vəkili, nə də ailə üzvləri Taleh Bağirovla əlaqə saxlaya bilib. Həbsxana rəhbərliyi Talehin aclıq aksiyası keçirdiyini təkzib edib. Vəkilə bildiriblər ki, Taleh onunla bir kamerada saxlanan məhbusa etiraz edir və ona görə də zəngə çıxmır. T.Bağirov işgəncə və həbsxanada onunla pis rəftar halları ilə bağlı həm Penistensiar Xidmətə, həm də Qırmızı Xaç Komitəsinə müraciət edib.

17 fevral 2019-cu il tarixində “Meydan TV”¹⁰⁰ -nin yaydığı məlumata əsasən Biləsuvar rayon sakini, 28 yaşlı *Elvin Qasimov* işgəncələrə məruz qaldığı üçün özünü yandırıb. E.Qasimovun qardaşı Mayis Qasimli “Meydan TV”-yə bildirib: “Mənə zəng gəldi ki, qardaşımı 7-8 polis sürüyə-sürüyə maşına mindirib apardılar. Getdim şöbəyə, qardaşımla görüş tələb etdim, yalandan dedilər ki, səni görmək istəmir. Bir zülmə qardaşımı görə bildim, üzü-gözü qan içində, alnını, ağız-burnunu partladılar. Dedi: “Bütün bədənim ağrayır, hər yerimə vurublar. 7-8 polisin hərəsi bir tərəfdən vəhşicəsinə döyüblər məni”. Həmin gecə bir nəfərin köməyi ilə qardaşımı birtəhər şöbədən çıxartdıq. Elvin Qasimov özünü yandırmamışdan əvvəl Daxili İşlər Nazirliyinin 102 xidmətinə zəng vurub, polislər tərəfindən ona qarşı olan haqsızlıqlara etiraz olaraq özünü yandıracağını deyib”.

Mart

22 mart 2019-cu il tarixində *Rüfət Səfərov* “Azadlıq” radiosu¹⁰¹ na verdiyi müsahibəsində işgəncəyə məruz qaldığını qeyd edib. Onun atası Eldar Sabiroğlu da oğlunun pis rəftara məruz qaldığını bildirib: “Oğlumu lüt soyundurub üzünə, bədənində tüpürüblər, ən iyrenc hərəkətlər ediblər, əlini, ayağını dəmir çarpayaya bağlayıblar. Bu vəziyyətdə bir sutka qalib! Təbii ehtiyacını çarpayıda ödədirib buna gülüblər! Ayaq yolunda sürüyüb iyrencliyi seyr ediblər”.

⁹⁹ “Yenə də işgəncə xəbərləri gəlir”, “Azadlıq” radiosu, <https://www.azadliq.org/a/qobustan-hebsxanası-iddialar/29752903.html> Əldə edildi 29 may 2022

¹⁰⁰ “Biləsuvar sakini: Qardaşıma işgəncə verib şərəldikləri üçün özünü yandırdı”, “Meydan TV”, <https://d9mc3ts4czbpr.cloudfront.net/az/article/bilesuvar-sakini-qardasima-igence-verib-serledikleri-ucun-ozunu-yandirdi/>, Əldə edildi 29 may 2022

¹⁰¹ “Əllərimi- ayaqlarımı bağlayıb, işgəncə veriblər - Həbsxanadan çıxan Rüfət Səfərov”, “Azadlıq” radiosu, <https://www.youtube.com/watch?v=GtgbHc5QNgw> Əldə edildi 29 may 2022

29 mart 2019-cu il tarixində “benefisiar.org”¹⁰²-un yaydığı xəbərdə Quba rayon sakininin polis şöbəsində işgəncəyə məruz qalması iddiası yer alıb. Quba sakini *Rəşid Məmmədov* “Meydan TV”-yə bildirib ki, ötən ilin noyabrında rayon polis şöbəsində işgəncələrə məruz qaldıqdan sonra polisə müqavimət ittihamı ilə 10 gün müddətinə inzibati həbs edilib. R.Məmmədovun sözlərinə görə, noyabrın 17-də günortayadək növbətçi hissənin arxasındakı kamerada saxlanılıb. O, ac, susuz, qolları qandallı vəziyyətdə saxlanılıb və ona niyə orada olduğu barədə məlumat verilməyib, bunu tələb etdikdə isə döyülüb və sonradan şöbə rəisinin otağına aparılıb. Vətəndaşın polisləri təhqir etdiyi və özünü divarlara çırpıb xəsarət yetirdiyi iddia edilib və ondan üzr məktubu yazması istənilib. Yazmayacağı təqdirdə isə tualetə aparıb başına “oyun açmaq”la təhdid ediblər.

May

3 may 2019-cu il tarixində “Azadlıq” radiosu¹⁰³ nun yazdığı xəbərə əsasən Respublika Narkoloji Mərkəzində 25 nəfərin öldüyü yanğına görə cinayət məsuliyyətinə cəlb olunan 65 yaşlı *Məhəmməd Məmmədov* məhkəmədə günahsız olduğunu, Narkoloji Mərkəzi yandırmadığını, bu işin işgəncə yoluyla onun üstünə atıldığını bildirib.

8 may 2019-cu ildə “Amerikanın Səsi”¹⁰⁴ -nin verdiyi xəbərə görə, mayın 8-də Bakı Apellyasiya Məhkəməsi hakim Ramiz Bayramovun sədrliyi ilə Gədəbəy rayon İcra Hakimiyyətinin keçmiş başçısı *Saleh Rüstəmov*, AXCP Rəyasət Heyətinin üzvü *Aqil Məhərrəmov*, bu partiyanın Nərimanov rayon şöbəsinin sədri *Babək Həsənovun* apellyasiya şikayətlərini təmin etməyib, birinci instansiya məhkəməsinin hökmünü qüvvədə saxlayıb. AXCP sədri Əli Kərimli məhkəmənin barəsində qərar qəbul etdiyi şəxslərin hər hansı günahının olmadığını bildirib. “Bu adamlar şərlənib. Onlara qarşı saxta ittiham irəli sürülüb. Bu, birinci cinayətdir. İkincisi, bu admalara qarşı işgəncə tətbiq olunub. Bu, Azərbaycan qanunvericiliyində ağır cinayətlərdən hesab olunur”, -deyə o, qeyd edib.

İyul

2 iyul 2019-cu il tarixində “Meydan TV”¹⁰⁵ -nin yaydığı xəbərə əsasən Gəncə hadisələrinə görə həbs olunan daha 8 nəfər (*Sabir və Cabir Əzizov qardaşları, Fikrət Mirzəliyev, Səbuhi Rəcəbov, Elman Quliyev, Eyruz Hacıyev, Gülmirzə və Riya Nuruzadə qardaşları*) barələrində çıxarılmış hökmdən şikayət verib. Onlar günahsız olduğunu, işgəncə altında həqiqətə uyğun olmayan ifadələrə imza atdırıldığını bildirib, barələrindəki hökmün ləğv olunmasını, bəraət

¹⁰² “Rəis dedi, yazmasa, aparın, tualetdə başını murdarlayın”, Benefisiar Hüquq Yardım Mərkəzi, <https://benefisiar.org/xeberler/6645/quba-sakini-polis-sob%C9%99sind%C9%99-ona-veril%C9%99n-ışg%C9%99nc%C9%99d%C9%99n-danisib.html> Əldə edildi 29 may 2022

¹⁰³ “Yanğına görə cəzalanın həkim-narkoloq: ‘Mən ailəmi sənətimə qurban vermişəm’”, “Azadlıq” radiosu, <https://www.azadliq.org/a/narkoloji-dispanser-yangin/29919316.html>, Əldə edildi 29 may 2022

¹⁰⁴ “Məhkəmənin hökmündən siyasi sifariş iyisi gəlir”, “Amerikanın Səsi”, <https://www.amerikaninsesi.org/a/m%C9%99hk%C9%99m%C9%99nin-h%C3%B6km%C3%BCnd%C9%99n-siyasi-sifari%C5%9F-iyisi-g%C9%99lir-/4908831.html>, Əldə edildi 29 may 2022

¹⁰⁵ “Gəncə məhbusu: O qədər işgəncə verdilər ki, damarlarımı doğradım, ölmək istəyirdim”, “Meydan TV”, <https://d9mc3ts4czbpr.cloudfront.net/az/article/gence-mehbusu-o-qeder-ışgence-verdiler-ki-damarlarimi-dogradim-olmek-isteyirdim/>, Əldə edildi 29 may 2022

verilməsini tələb ediblər. R.Nuruzadə bildirib ki, təqsirləndirilən Elman Quliyevin əleyhinə izahata imza atmaları üçün onlara günlərlə ağılasığmaz işgəncələr veriblər. Təqsirləndirilən Cabir Əzizov isə deyib ki, işgəncələrə dözə bilməyib, özünü öldürmək qərarına gəlib. C.Əzizov prokurorun “siz dindiriləndə vəkaliniz iştirak edib” sualına etiraz edib, bildirib ki, polis idarəsində təkcə ona yox, başqa tutulanlara da işgəncə verilib.

25 iyul 2019-cu il “Azal TV”¹⁰⁶-nin youtube səhifəsində paylaşdığı videoya əsasən Masallı rayon Polis Şöbəsinin rəisi Habil Əmiraslanov *vətəndaşa* işgəncələr verib. Vətəndaş kanala verdiyi müsahibəsində deyib: “Məni aldatdılar, apardılar şöbəyə Əmiraslanov gəldi, məni o qədər döydülər ki, sıfatımdan (üzümdən) qan gəldi. 15 gün saxlandım, polis gözümün altını qarartdı, dedi ki, sənin kimi vətəndaş ölməlidir, bizə lazım deyil”.

Avqust

22 avqust 2019-cu il “turan.az”¹⁰⁷-in verdiyi xəbərə əsasən 13 saylı Cəzaçəkmə Müəssisəsində cəza çəkən *məhbuslar* işgəncələrə məruz qoyulur. Bu barədə həmin cəzaçəkmə müəssisəsində cəza çəkmiş keçmiş siyasi məhbus, ictimai fəal Bayram Məmmədov cəzaçəkmə müəssisəsindəki mənbələrə istinadla bildirib. Onun sözlərinə görə, “məhbusların hüquqları şəxsən cəzaçəkmə müəssisəsinin rəisi Çingiz Yunusov tərəfindən pozulur. Xüsusən, yeni rəis məhbusların qanunsuz olaraq hazırladıqları spirtli içkini onların başına töküüb. O, bu prosesini mobil telefonunun kamerasına çəkib. Bundan başqa, rəisin əmri ilə məhbusları yerə uzadaraq dəyənəklə döydürür və bunu da telefonuna çəkir”.

Sentyabr

30 sentyabr 2019-cu il tarixində “Gəncə işi”ndə həbs olunan 4 nəfərdən biri *Elmir Hüseyinzadə* “Azadlıq” radiosuna¹⁰⁸ verdiyi müsahibədə işgəncəyə məruz qaldığını bildirib: “Bizə bütün maddələrlə bəraət verilməliydi, çünki heç bir günahımız yoxdur. Neyləmişik biz?! Kənardan nəyəsə baxmağa görə adamı həbs edib, işgəncə verərlər?”.

Həbsdə olduğu müddətdə səhhətində problemlər yaranan və bir müddət hərəkət qabiliyyətini itirən *Şahin Verdiyev* də “Azadlıq” radiosuna deyib ki, baş verənlər məruz qaldığı işgəncələrin nəticəsidir.

Oktyabr

¹⁰⁶ “Masallının polis reisi Habil Amiraslanov vətəndaşa işgəncə verir”, “Azal TV”, <https://www.youtube.com/watch?v=z5maP9zw5EQ>, Əldə edildi 29 may 2022

¹⁰⁷ “Fəal 13 saylı Cəzaçəkmə Müəssisəsində işgəncələrə haqqında məlumat verib”, “turan.az”, <https://turan.az/cache/2019/Social/free/news-2019-8-free-Social-az-83253.htm>, Əldə edildi 29 may 2022

¹⁰⁸ “Gəncə işi”ndə 4 nəfər buraxıldı”, “Azadlıq” radiosuna, <https://www.azadliq.org/a/g%C9%99nc%C9%99-i%C5%9Fi-nd%C9%99-4-n%C9%99f%C9%99r-burax%C4%B1ld%C4%B1/30190933.html>, Əldə edildi 29 may 2022

11 oktyabr 2019-cu ildə “Kanal Turan”-ın “Facebook” səhifəsində paylaşılan videoda ictimai fəal *Fatimə Mövlamlı*¹⁰⁹ polis bölməsinə şikayət ərizəsi yazmağa getdiyi zaman orada təzyiqlə məruz qaldığını iddia edir.

2019-cu il 19 oktyabr tarixində Milli Şuranın razılaşdırılmamış mitinqində iştirak edən AXCP sədri *Əli Kərimli* “Azadlıq” radiosuna polis idarəsində işgəncəyə məruz qaldığını bildirib¹¹⁰. Lakin Bakı şəhər Prokurorluğu polislərin əməllərində cinayət tərkibi olmadığı qənaətinə gələrək cinayət işi başlanmasının rədd olunması haqda qərar çıxarıb. Həmin qərardan məhkəməyə şikayət verilib, həm birinci instansiya məhkəməsi, həm də apellyasiya məhkəməsi şikayəti təmin etməyib, prokurorluğun qərarını qüvvədə saxlayıb.¹¹¹

ABŞ-ın Azərbaycandakı səfirliyi Milli Şuranın oktyabrın 19-da keçirilən aksiyasına dair bəyanat¹¹² yayıb. Bəyanatda dinc etiraz aksiyasının dağıdılması, həmçinin aksiya iştirakçılarının və aksiyanı müşahidə edən insanların həbs edilməsi və polisin iştirakçılara göstərdiyi zorakılıq qəti şəkildə pislənilib.

Noyabr

22 noyabr 2019-cu il tarixində “yenixeber.org”¹¹³-un yaydığı məlumata əsasən Fövqəladə Hallar Nazirliyinin (FHN) Mülki Müdafiə Qoşunlarının Şirvan şəhərində yerləşən N saylı hərbi hissənin zabidlərindən şikayətlər var. “Meydan TV”-yə şikayət edən bir qrup *əsgər* zabidlərin onlara işgəncə verdiyini, alçaltmağa çalışdıklarını deyir. Şikayətçilər arasında hərbi xidmətini başa vuranlar da var. Şikayətçilərin sözlərinə görə, zabidlər mütəmadi olaraq əsgərləri təhqir edir və işgəncəyə məruz qoyurlar. Əsas şikayətlərdən biri hərbiçi Azad Ağayevlə bağlıdır. Əsgərlərin sözlərinə görə, Azad Ağayevin sevimli məşğuliyyəti əsgərlərə ayaqqabı şotkası ilə qərargahı təmizlətdirməkdir. Əsgərlərin sözlərinə əsasən Mühəndiz Xidmətinin rəisi, baş leytenant Elnur Hüseynov “əsgərlərin başına bərkdən çirtmə vurur və ya barmaqların qatlanan yeri ilə başlarına yumruq vurmağı xoşlayır” və gizir Elçin Rasim oğlu Talıbov da mütəmadi olaraq əsgərləri təhqir edir və onları işgəncəyə məruz qoyur.

Dekabr

¹⁰⁹ “Polis bölməsində gənc fəala qarşı zorakılıq”, “Kanal Turan”

<https://www.facebook.com/watch/?v=397450377868693> Əldə edildi 29 may 2022

¹¹⁰ “AXCP sədri Əli Kərimli ona qarşı olan zorakılıqdan danışır”, “Azadlıq” radiosu,

<https://www.azadliq.org/a/mitinq-aksiya-m%C3%BCxalif%C9%99t-polis/30225097.html>, Əldə edildi 29 may 2022

¹¹¹ “Yerli məhkəmələr Əli Kərimlinin işgəncə şikayətinə baxmaqdan imtina etdi”, “Azadlıq” radiosu,

<https://www.azadliq.org/a/31032966.html>, Əldə edildi 29 may 2022

¹¹² “ABŞ Səfirliyinin 19 oktyabrda yer alan etiraz aksiyasına dair bəyanatı”, Azərbaycanda ABŞ Səfirliyi

<https://az.usembassy.gov/az/abs-s%C9%99firliyinin-19-oktyabrda-yer-alan-etiraz-aksiyasina-dair-b%C9%99yanati/>, Əldə edildi 29 may 2022

¹¹³ “FHN-in hərbi hissəsində əsgərlər döyülür, ayaqqabı şotkasıyla yer süpürülür”, “yenixeber.org”

informasiya portalı, <https://yenixeber.org/manset/83461-fhn-in-herbi-hissesinde-esgerler-doyulur-ayaqqabi-sotkasiyla-yer-supurdulur.html>, Əldə edildi 29 may 2022

3 dekabr 2019-cu il tarixində “gundemxeber.az”¹¹⁴-in yaydığı xəbərdə *Ramin Osmanovun* polis bölməsində məruz qaldığı işgəncədən öldüyü iddiası yer alır. Xəbərə əsasən R.Osmanova Xudat polis bölməsində işgəncə verib başqasının əleyhinə ifadə almaq istəyiblər. Xaçmaz rayon sakini Nazilə Məlikova 35 yaşlı qardaşı Ramin Osmanov haqda danışarkən deyib ki, R.Osmanov 3 gün polisdə saxlanıldıqdan sonra sərbəst buraxılıb. Bir neçə gün əvvəl isə vəfat edib. Bacısı R.Osmanovun polisdə işgəncə zamanı aldığı xəsarətlərdən öldüyünü iddia edir.

24 dekabr 2019¹¹⁵-cu il tarixində Kürdəmir rayonu Atakişili kənd sakini *Əliyev Natiq Feruz oğlu* və onun dayısı oğlu *Həsənov Azər Zahid oğlu* AFN xəbər saytına (“afn.az”) verdiyi məlumatda Ağsu rayon Polis Şöbəsində fiziki işgəncələrə məruz qaldıqlarını bildiriblər. Şikayətçilərin sözlərinə əsasən şöbədə polislər vətəndaşlarla aqressiv danışıqlar və onları yumruqla vurublar. Bundan başqa, onlar təkamüllük kamerada ac, susuz saxlanılıb, ekspertizadan keçmələrinə imkan verilməyib.

Bloqqer *Mehman Hüseynov* “Azadlıq” radiosuna verdiyi məlumatda¹¹⁶ dekabrın 27-i gecə saat 12 radələrində bir qrup polisin onu döydüyünü iddia edib. Bloqqer dekabrın 28-də 1 sayılı Kliniki Tibbi Mərkəzdən (“Semaşko”) tibbi arayış alıb. Onun sözlərinə görə, rəydə onun ayaqlarından və boynundan xəsarət aldığı təsdiqlənib. Hüseynov, onu maşında polis əməkdaşlarının döydüyünü iddia edir. O, qeyd edib ki, əvvəlcə onu Qaradağ rayon Polis İdarəsinə aparmaq haqqında düşünüb, sonra isə onu çöllüyə aparıb orada döyüblər və hədələyiblər ki, “bir də səni şəhərin mərkəzində görsək pis olacaq”. İddiaya görə bu proses polislər tərəfindən telefona lentə alınıb. Daxili İşlər Nazirliyi İctimaiyyətlə Əlaqələr Şöbəsinin rəisi Ehsan Zahidov M.Hüseynovun saxlanması və döyülməsini təkzib edib: “Mehman Hüseynovun polis tərəfindən döyülməsilə bağlı açıqlamaları həqiqəti əks etdirmir, yalan və uydurmadır”.

¹¹⁴ ““Qardaşım polislərin verdiyi işgəncədən dünyasını dəyişdi...” - Müəmmalı ölümə bağlı sensasion iddia”, Gündəm xəbər gündəlik müstəqil ictimai-siyasi qəzet, <https://gundemxeber.az/gundemxeber/53995-qardashim-polislerin-verdiyi-ishgenceden-dunyasini-deyishdi-muemmali-olumle-bagli-sensasion-iddia-fotolar.html>, Əldə edildi 29 may 2022

¹¹⁵ “Ağsu Polis İdarəsində işgəncə - İki gənci bu günə saldırlar”, “AFN Azerbaijan Favorite News”, <https://afn.az/xeber/85142-ag-su-polis-daresinde-ishgence-.html> Əldə edildi 29 may 2022

¹¹⁶ “Mehman Hüseynov onu polislərin döydüyünü deyir, DİN isə... Yenilənir”, “Azadlıq” radiosuna, <https://www.azadliq.org/a/mehman-huseynov-onu-polislerin-doyduyunu-deyr-din-ise/30348688.html>, Əldə edildi 29 may 2022

6. Nəticə

Azərbaycanda pis rəftara məruz qalmamaq hüququ ilə bağlı hesabat hazırlanan zaman müəyyən edilmişdir ki, ölkədə pis rəftar və işgəncəyə məruz qalmamaq hüququ praktikada davamlı olaraq pozulub. Monitoring zamanı media qurumları və internet saytları vasitəsilə yayımlanan xəbərlərdə müşahidə edildi ki, qanunvericilikdə pis rəftara məruz qalmamaq hüququ ilə bağlı bəzi normalar olsa da, bu, praktikada səmərəli tətbiq edilmir. İddialara əsasən vətəndaşların polis bölmələrində təzyiç altında, hədələnərək ifadələrinin alındığını müşahidə edilir.

- 2021-ci ildə yayımlanan xəbərlərdə Səid Dadaşbəyli, Razi Hübətov, Yunis Səfərov, Aqil Hübətov, Əli Ələkbərli, Zamin Salayev, İlkin Süleymanov, İlkin Həsənpur və s. vətəndaşların polis bölməsində döyülərək imza atmağa məcbur edildiyi qeyd edilib.

- Eyni şəkildə 2020-ci ildə yayımlanan xəbərlərdə Arif Babayev, Əfqan Sadıqov, Bəxtiyar İmanov, Ramid Nağıyev, Elvin Babayev və başqalarının hədə-qorxu ilə “günahlarını” boyunlarına almalarının tələb olduğu iddia edilib.

- 2019-cu ildə yayımlanan xəbərlərdə Zülfüqar Mikayılov, Rəşid Məmmədov, Məhəmməd Məmmədov, Sabir və Cabir Əzizov qardaşları, Fikrət Mirzəliyev, Səbuhi Rəcəbov, Elman Quliyev, Eyruz Hacıyev, Gülmirzə və Riya Nuruzadə qardaşları və başqalarının döyülərək ifadə vermələri, üzr istəmələrinin tələb olunduğu iddia olunub.

Bundan başqa, monitoring zamanı polis bölmələrində işgəncələrə məruz qalan vətəndaşların bu işgəncələr nəticəsində öldüyü iddiaları ilə də qarşılaşmaq mümkündür.

- 2021-ci ildə Gəncə şəhər sakini Rəyal adlı məhkum, Emin Məmmədov, Tural İsmayılov və Yaşar Ramazanovun polis bölməsində döyülərək öldürüldüyü iddia olunub.

- 2020-ci ildə Mirəli Aydəmirovun yaxınlarının sözlərinə əsasən onun polis bölməsində işgəncələrə məruz qalaraq öldüyü iddiasına rast gəlmək mümkündür.

- 2019-cu ildə R.Osmanovun işgəncə nəticəsində öldüyü iddiası mövcuddur.

Və son olaraq qeyd edə bilərik ki, siyasi görüşlərinə görə şəxslərin pis rəftara məruz qaldığı iddialarına da rast gəlmək mümkündür.

- 2021-ci ildə AXCP fəalı Aqil Hübətov, Niyaməddin Əhmədov və Zamin Salayevin iddialarına əsasən onların pis rəftara məruz qaldığı xəbərlərinə rast gəldik.

- 2020-ci ildə Musavat Partiyasının üzvü Ərzulla Buludov, AXCP fəalı Arif Babayev, Bəxtiyar İmanov, Ramid Nağıyev, Elvin Babayev haqqında işgəncə xəbərləri mövcuddur.

- 2019-cu ildə AXCP sədri Əli Kərimlinin işgəncəyə məruz qaldığı iddiası xəbərlərdə yayılmışdır.

7. Təvsiyələr

Qeyd edilənləri nəzərə alaraq aşağıdakı təvsiyələri veririk:

1. Pis rəftar və işgəncə əleyhinə hüquqi mexanizmlərin və nəzarətin gücləndirilməsi;
2. Pis rəftar və işgəncə halları ilə bağlı məhkəmə təcrübəsinin təkmilləşdirilməsi;
3. İşgəncə və pis rəftarla bağlı vətəndaşların şikayətlərinin vaxtında və şəffaf şəkildə araşdırılması;
4. Media orqanları və hüquq müdafiəçilərinə saxlanma yerlərinin vəziyyəti barədə araşdırma və monitoring aparılması üçün şəraitin yaradılması;
5. Kütləvi informasiya vasitələrində yayımlanan işgəncə iddialarının şəffaf şəkildə araşdırılması;
6. İşgəncə və digər qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza növlərinə qarşı Konvensiyanın Fakültativ Protokoluna uyğun olaraq işgəncənin, pis rəftarın və əsassız həbslərin aradan qaldırılması;
7. Polis əməkdaşları arasında “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun geniş təbliği və qanunun icrasının monitoringinin aparılması;
8. Hüquqlarını müdafiə etdiyi şəxslərlə vəkillərin maneəsiz görüşlərinin təmini üçün diqqətin artırılması;
9. İşgəncə və pis rəftarla bağlı məhkəmə qərarlarının icrasının çevikliyinin və effektivliyinin artırılması;
10. Hüquq mühafizə orqanlarının əməkdaşları və dövlətin vəzifəli şəxslərinin işgəncə və pis rəftara yol verdiyinin iddia olunduğu şikayətlərin, eləcə də dövlətin araşdırdığı şikayətlərin sayı, həmçinin bu şikayətlərlə bağlı başladılan məhkəmə prosesləri, həbs qərarları və hökmlər barədə ictimaiyyətə mütəmadi məlumatın verilməsi;
11. İşgəncə və ya pis rəftarla əlaqədar irəli sürülən şikayətləri adekvat şəkildə araşdırmadığı və ya bu şikayətlərin araşdırılması ilə bağlı əməkdaşlıqdan imtina etdiyi üçün barəsində nizam-intizam tədbirləri görülən məmurlarla bağlı ictimaiyyətə vaxtaşırı məlumat verilməsi;
12. Həm qanunla, həm də praktikada hər bir şəxsin dərhal araşdırma apararı və cavab verən müstəqil və səmərəli şikayət mexanizmlərinə çıxışının, zorakılıqda ittiham edilən şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması, təqsirli bilindiği təqdirdə törətdikləri cinayətin

ağırlıq dərəcəsinə uyğun şəkildə cəzalandırılmasının və qurbanlara dəymiş ziyanın ödənilməsinin təmin edilməsi.¹¹⁷

¹¹⁷<https://azerbaijan.un.org/sites/default/files/2021-01/3.%20Compilation%20of%20Concluding%20Observations%20of%20CAT%2C%20CCPR%20and%20CERD.pdf>

Sənəd Demokratik Təşəbbüslər İnstitutunun (IDI) apardığı araşdırmalar əsasında tərtib olunub. IDI araşdırmanın aparılmasına və sənədin ərsəyə gəlməsinə töhfə verən hər kəsə dərin təşəkkürünü bildirir.

Məlumatlardan istifadə edərkən IDI-yə istinad etmək zəruridir.

Əlaqə məlumatları:

Tel: +99450 435 95 42

Web: www.idi-aze.org

E- poçt: info@idi-aze.org

Facebook: www.facebook.com/DTI.IDI